

TÜTÜN/SİGARA VE KÂT GİBİ ZARARLI MADDELERİN DİNİ HÜKMÜ

Dr. Mustafa BORAN*

Özet: İslâm dininde helâl ve haramın bilinmesi önem arz etmektedir. Yediğimiz içtiğimiz şeylerin helâl ve sağlıklı olması gerekmektedir. Ortaya çıkışından beri fikhî hükmü ve sağlıklı alakalı durumu en çok tartışılan maddelerden birisi de sigaradır. Sigaranın hükmü hakkında ayet ve hadislerde açık bir delil yoktur. Çünkü sonradan ortaya çıkmıştır. Sigaranın hükmünü ortaya koymak için zarar boyutunun iyi bilinmesi gerekmektedir. Bunun için sigaranın zararlarını tespit eden uzmanların görüşlerine müracaat etmek gerekmektedir. Burada öncelikle sigara/tütünün ortaya çıkışı ve bütün dünyaya yayılışını ele alacağız. Sonra sigaranın zararları üzerinde duracağız. Son olarak da sigaranın günümüzde geldiği noktada hükmünün ne olabileceğini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Helâl, haram, mekruh, sigara, tütün, zarar, israf, sağlık, habis.

Status of Harmful Substances such as Tobacco and Khat in Islam

Abstract: Acquaintance with the issue of what is licit and illicit is very important to the life of a Muslim; hence, it is saliently important of what is eaten and drunk in daily life; i.e. of what is halâl / licit, and harâm / illicit. In fact, one of the most moot issues since its emergence is the matter of cigarette. Revealingly, there is no open and clear provision in the Islamic texts /nuşûş regarding it; for it emerges long after the era of the legal codification. At this juncture, in the aim to put forth its legal provision, the detrimental sides of it should be known explicitly. Thence, the views and evaluations of experts on the field who as certain sits baneful aspects may be taken into consideration. The main path and thesis of this study as follow: The emergence, spread, and global addictive nature of cigar; its contemporary status among Muslim jurists; and its illicitness in connection with its extant, newly discovered features.

Keywords: Licit, illicit, reprehensible, cigar/ette, baneful, waste, health, malignant.

GİRİŞ

Dinimizde can, mal, din, akıl ve nesil/namus emniyetine çok önem verilmiştir. Bunları korumak için önceden gerekli tedbirler alınmış, zarara giden yollar kapatılmıştır. Can güvenliğini sağlamak için adam öldürme, intihar ve cana zarar veren her şey yasaklanmıştır. Malı korumak için hırsızlık, gasp ve israf gibi hususlar haram kılınmıştır. Akılı korumak için her türlü alkollü içecekler ve uyuşturucu maddelerden uzak durulması istenmiştir. İnancı korumak için herkesin inancını serbestçe yapabileceği şartlar hazırlanmış, zorlama ortadan kaldırılmıştır. Nesli korumak için meşru evlilik müessesesi kurulmuş, gayri ahlaki hususlar yasaklanmıştır.

* Uzman Vaiz, Diyanet İşleri Başkanlığı Çanakkale İl Müftülüğü, mustafaboran1963@hotmail.com

İnsanın canına, malına, aklına, çevresine çokça zarar veren maddelerden birisi de sigaradır. Sigara ortaya çıkışından ve İslam ülkelerinde kullanılmaya başlanmasından beri asırlar boyunca hükmü tartışılan içeceklerden birisidir. Bugün dahi tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Sigaranın günümüzde zararları dünden daha çok ortaya çıkmıştır. Bütün dünya ülkeleri onunla mücadele etmektedir. Burada sigara/tütün konusunu yeniden ele alıp, bulunuşunu, dünyaya yayılışını, zararlarını ve fikhî hükmünü ele almaya çalışacağız.

1. SİĞARA

1.1. Sigaranın Bulunuşu ve Dünyaya Yayılışı

Tütün bitkisi (HerbaNikotiana), patlıcangillerden yıllık bir bitkidir. Her yıl tohumları ekilerek yetiştirilir. 50-100 cm boyunda ot şeklinde bir gövdesi vardır. Yapraklar, bu gövdeden alttan yukarıya doğru aralıklarla çıkar. Tütün yaprakları ayrık, geniş ve serttir. Tütünün altmış kadar türü vardır.¹

Tütün tohumları önce fideliklere ekilir. Tohumlar yeşerip belli bir boya erince fideliklerden çıkarılıp sürülmüş tarlalara uygun aralıklarla ekilir. Tütün, bu bitkinin yapraklarından elde edilir. Tütün yapraklarının toplanmasına “kırım” denir.²

İnsan sağlığına büyük zararlar veren ve ülkelerin ekonomilerini yıpratın tütünün anavatanı, Orta Amerika'nın Antil Takımadaları olup, oradan dünyanın her tarafına yayılmıştır. Kristof Kolomb, bu adalara yaptığı seyahat sırasında ağızlarında tüten ateşli bir şeyler görmüştür. İşte bu ateşli şey dilimize “tütün” diye geçen sigaradır. Bir bulaşıcı hastalık gibi dünyanın her tarafına yayılan bu madde,³ Amerika kıtasının 1492 yılında keşfedilmesiyle oradan Avrupa'ya, XVI. yüzyılda oradan dünyaya yayılarak Akdeniz üzerinden Osmanlı topraklarına girmiştir. İlk yıllarda “tabaka/tabaga”, sonraki dönemlerde ise resmi dilde “duhân”, halk arasında “tütün” diye isimlendirilmiştir.⁴

Yabancı tüccarlar tarafından hastalıklara çare olduğu iddia edilerek tanıtılan tütünün tüketimi hızlı bir şekilde yayılmaya başlayınca dinî tartışmalara ve siyasi tepkilere yol açmıştır. Dinî yönden tütünün haram, mekruh veya mubahlığı üzerinde tartışmalar yaşanırken yasaklanıp yasaklanamayacağı gündeme gelmiştir. Siyasî yönden ise üretim, tüketim ve ticaret yönünden ele alınmıştır.⁵

1 Arı, Osman, *Sigara ve İnsan*, Yeni Asya Yayınevi, İstanbul 1982, s. 17; Kuş, Sebahattin, *Tütün Kontrolü ve Ticaret İhtilafı*, Yeşilay Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 19.

2 Arı, Osman, *Sigara ve İnsan*, s. 17.

3 Emre, Mehmet, *Fetvalar*, Çile Yayınları, İstanbul 1987, 2. Baskı, II, 564-565.

4 Yılmaz, Fehmi, “Tütün”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi(DİA)*, İstanbul 2012, XXXXII, 1.

5 Yılmaz, Fehmi, “Tütün”, *DİA*, XXXXII, 1.

Osmanlı devrinde devlet ricâli, özellikle Sultan IV. Murad, tütünün yayılmasını önlemek için ağır ceza hükümleri koymuş, içenleri takip ettirmiş, idama varan cezalarla cezalandırmış ise de beklenen netice elde edilememiştir. O devirde yaşayan ve daha sonraki zamanlarda gelen ilim adamları, Müslümanları sigaradan uzaklaştırmaya yönelik görüşlerini ifade etmişler, ancak gerek insanların alışkanlıkları ve gerekse ilim adamların görüşlerindeki farklılık, tütün tiryakilerini verilen hükümlerin en hafifiyle amel etmeye yönlendirmiştir.⁶

Osmanlılarda tütünün yasaklanması yalnızca dinî sebeplere bağlı değildir. Hükümdarlar tütün içmenin halka ve saray hazinesine sosyal ve ekonomik yönden zarar vermesini de dikkate almışlardır.⁷

Görüldüğü gibi tütün ortaya çıkıp dünyaya yayıldığı günden itibaren tartışma konusu olmaya devam etmiştir. İnsanları tütün kullanmaktan korumak için dini, ilmi ve ekonomik tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Değişik metot ve yöntemlerle bugün de devam etmektedir.

1.2. Sigaranın Dini Hükmü

Peygamber (s.a.s.) zamanında ve müctehidlerin devrinde sigara ortaya çıkmamıştı. Bunun için sigara hakkında doğrudan bir ayet veya hadis olması ve o devirdeki müctehidlerin hükmünün mevcudiyeti söz konusu değildir. Sigaranın yayılmasından sonra İslam âlimlerinin verdiği hükümler görülmeye başlanmıştır. İslâm dünyasında XVI. yüzyılın sonlarından itibaren tütün mamullerini kullanma alışkanlığının yaygınlaşmasıyla birlikte sigaranın bu etkileri ve dinî hükmü sorgulanmaya başlanmıştır. Sigaranın hükmü ile doğrudan ilgili bir nass bulunmadığı için bu konudaki tartışmalar, sigaranın etkisi hakkında edinilen bilgi ve tecrübeye dayandırılmış deliller etrafında gerçekleşmiştir. Yakın döneme kadar tütünün insan sağlığına etkisini net olarak ortaya koyacak bilimsel araştırma imkânı mevcut olmadığından bu konuda edinilen farklı tecrübeler ve malûmatlar, sigaranın hükmü konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Aynı şekilde sigaranın sağlığa etkisine ilişkin kanaatler doğrultusunda geliştirilen sigaranın israf boyutu-na dair değişik düşünceler de bu görüş farklılığının doğmasında etkili olmuştur.⁸

Sigara hakkında haram, mekruh, mubah diyenler olduğu gibi, hüküm vermiyip tevakkuf ederler de vardır. Bazıları da duruma göre bu hükümlerden birisinin verilebileceğini söylemiştir. Hepsinin görüşlerini temellendirdiği deliller vardır.⁹

6 Emre, Mehmet, *Fetvalar*, II, 564-565.

7 Özen, Şükrü, "Tütün", *DİA*, İstanbul 2012, XXXXII, 5.

8 Baysa, Hüseyin, Ömer Müftü Kilisi'nin Sigaranın Hükmü Hakkındaki Görüşünün Değerlendirilmesi Risâletü'd-Dühân Bağlamında, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015/1, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 38.

9 el-Âlim el-Allâme eş-Şeyh Mer'î b. Yusuf el-Kermi el-Makdisi el-Hanbeli, *Tahkiku'l-burhân fi şe'nî'd-duhân*, Dâr'u İbn Hazm, Beyrut 2000/1421, s. 57.

1.2.1. Sigaranın Dini Hükmünün Tarihi Seyri

Sigara Müslüman ülkelerde görülmeye başlamasından itibaren İslam âlimleri tarafından değerlendirilmeye tutulmuş, hakkında muhtelif eserler yazılmıştır.

Anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı devletinde ilk defa 1601 yılında Saray Başhekimî Cerrah İbrahim Efendi, tütün içmenin hem sağlığa zararlı, hem de İslam dinine aykırı olduğu söyleyerek tütüne karşı mücadele başlatmıştır. Bu mücadelede kısmen başarılı olmuştur. Ancak bu dönemde kendisi de keyif veren maddelere düşkün olduğu bilinen Şeyhülislam Bahâî Mehmet Efendi'nin (v.1654/1064)¹⁰ tütünün İslam'a göre haram değil, mekruh olacağına dair fetva vermesi, Anadolu'da tütüne karşı verilen ilk mücadeleyi zayıflatmıştır.¹¹

Altıparmak Mehmed Efendi, (v.1623-24/1033) tütünü helal gören ilk Hanefî âlimlerinden olduğu ifade edilmektedir. Daha sonra bu görüşten döndüğü de söylenmektedir.¹²

Tütünün haramlık ve helalliği ile Şeyhülislam Ebussuud Efendi ile Altıparmak Mehmed Efendi arasında geçen bir şiir atışmasından bahsedilmektedir. Bu bilgiler internet sitelerinde dolaşmaktadır.¹³ Ancak bunun doğruluğundan emin değiliz. Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin afyon, esrar ve benzeri maddelerle ilgili fetvaları vardır.¹⁴ Tütün ile fetvasının olması şüphelidir. Çünkü tütünün Osmanlı Ülkesine girişinin en erken 1598 yılı olduğu, bazılarına göre ise 1601 veya 1606 yılları olduğu kaydedilmektedir. Her ne kadar bu tarihler ilk ithal edildiği değil, yoğunlaşmaya başladığı zamanlar olduğu ifade edilse de Ebussuud Efendi'nin vefatı Miladi 1574 yılıdır. Bu bilgiler tarih açısından tutarlı gözükmemektedir.

Araştırmalarımızda görebildiğimiz kadarıyla Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin sigaranın haramlığına dair şiir şeklindeki fetvasıyla ilgili Muhammed b. Cafer

10 Bahâî Mehmet Efendi köklü bir aileden gelmiş, iyi bir eğitim almış, Müderrislik, Kadılık ve Şeyhülislamlık yapmış ancak keyif veren maddelere düşkünlüğü sebebiyle IV. Murat tarafından azledilip sürgüne gönderilmiş, bu sebepten sıkıntılar çekmiş olduğu zikredilmektedir. Hatta Kâtip Çelebi onu ve sahip olduğu ilmi övmüş, keyif veren maddelere düşkünlüğü olmasa diyarı Rûm'da en başta gelenlerden olacağını söylemiştir. Bkz. Mehmet İspirli, Mustafa Uzun, "Bahâî Mehmet Efendi", *DİA*, İstanbul 1991, IV, 463,464.

11 Kaptanağası, Selahattin, *Sigara Raporu*, (*Adan Z'ye Sigara 2*), Yeşilay Cemiyeti, İstanbul 1992, s. 15

12 Özen, Şükrü, "Tütün", *DİA*, XXXII, 5; Karaismailoğlu, Adnan, "Altıparmak Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 1989, II, 542.

13 Bkz. www.halisece.com/sosyal-meseleler/3183-at-agzindan-onu-cennet-ates-yeri-degil.html, Erişim, 11.01.2017

14 Ebussuud Efendinin Afyon, esrar, berş ve maçun ile ilgili bazı fetvaları şöyledir: Meş'ele: Esrarı keyfiyet için yiyecek, kalilen ve kesiren haram mıdır? Elcevap: Haramdır; Meş'ele: Esrar ekl eden kimseye şer'an ne lazım olur? Elcevap: Ta'zir-i şedid lazımdır; Meş'ele: Berş ve afyon ve maçun ki içinde esrar ola, mertebe-i eskere varmayacak haram olur mu? Elcevap: Feseka ve ehl-i heva yiyişi üzerine hiçbirisi helal değildir. Bkz. M. Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları, Kanuni Devrinde Osmanlı Hayatı*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012, s. 184, 185.

el-Kettânî, bazı Hanefi ve Maliki kaynaklarında gördüğünü zikretmekte ve şiirini yazmaktadır.¹⁵

İsmail Nablusî, (v.1652/1062) Hanefi âlimi olan bu fakih¹⁶ en önemli eseri kabul edilen Molla Hüsrev'in Dürer'ine yazmış olduğu el-İhkâm isimli eserinde dikkat çeken bir husus olarak tütün içmeyen kişinin soğan sarımsak gibi ağzı kokutup rahatsızlık veren her şeyde olduğu gibi sigara içen eşini engelleme hakkı olduğunu, çünkü bu durumdan rahatsızlık duyacağını söylemesidir.¹⁷

Üchûrî, (v.1656/1066), Maliki fakihi olan Üchûrî, *Gâyetü'l-beyan* adlı risalesinde tütünün insan sağlığına zarar vermediği sürece helal olduğunu savunmuştur. Tütünün mubahlığını savunan ilk âlimlerden birisi olduğu ifade edilmektedir. Kendisinin de tütün içtiği kaydedilmektedir. Daha sonra bu görüşünden vazgeçerek tütünün haram olduğunu söylediği talebesi Ahmed et-Türki'den nakil olunmuştur. Ancak önceki görüşü daha yaygınlık kazanmıştır.¹⁸ Üchurî'nin ilk zamanlarda tütüne helal demesinde batılı hekimlerin görüşlerinin ve çevreden edindiği gözlemlerin payı olmakla birlikte asıl etkinin tüccarların propagandaları olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü o dönemde tüccarlar tütünü yaygınlaştırmak için birçok hastalığa iyi gelen bir ilaç şeklinde pazarlamaktadırlar. Bu konuda eserler de yazmışlardır. Üchurî'nin kendisinin bu eserlerin tercümelerinden istifade ettiğini açıkça söylediği bilinmektedir.¹⁹

Hanefi fakihlerinde Şürübülâlî, (v.1659/1069) tütüne haram diyen âlimlerdendir.²⁰

İsmail Hakkı Bursevi, (v.1725/1137) *Ruhu'l-Beyan* isimli eserinde Vâkıa suresinin, (56/42-44) ayetlerinin tefsirinde sigaranın cehennem ehlinin durumuna benzediği söyleyerek haram olduğuna hükmetmiştir.²¹

Abdülğani Nablusî, (v.1731/1143) *es-Sulh beyne'l-ihvan fi hükmi ibâhati'd-duhân* isimli risalesini yazmıştır.²² Burada müellif tütün içmenin normalde mubah olduğunu, kokusunun mekruh olup, kendisine tütün zarar verenlere haram olacağını ifade etmiştir.²³

15 Bkz. es-Seyyid Muhammed Seyyid Cafer el-İdrîsî el-Hasenî eş-Şehirî b'l-Kettânî, (v.1926/1345), *İlânü'l-hüccce ve ikâmetü'l-bürhân ala men'i ma amme ve feşâ min isti'mâli üşbetü'd-duhân*, Mektebetü'l-Gazali, (1990/1411), s. 1-275.

16 Özen, Şükrü, "Nablusî, İsmail b. Abdülğani", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 270, 271.

17 İbn Abidin, *Reddü'l-muhtar*, Dâr-u İhyâi't-türası'l-Arabi, 2. Baskı, Beyrut 1987, V, 295.

18 Çavuşoğlu, Ali Hakan, "Üchûrî", *DİA*, İstanbul 2012, XXXXII, 274-276.

19 Özen, Şükrü, "Tütün", *DİA*, XXXXII, 5.

20 Topal, Şevket, "Şürübülâlî", *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX, 274; Özen, Şükrü, "Tütün", *DİA*, XXXXII, 6.

21 Bursevi, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyan*, y.y., ts. IX, 328.

22 Özel, Ahmet, "Nablusî, Abdülğani b. İsmâil", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 268-270.

23 İbn Abidin, *Reddü'l-muhtar*, Dâr-u İhyâi't-türası'l-Arabi, 2. Baskı, Beyrut 1987, V, 295, 296.

Hanefî mezhebi âlimlerinden Ömer Müftî Kilîsî, XIX. yüzyılda yaşamış olup, Risaletü'd-duhan isimli eserinde terki evlâ olan şeylerle ilgili yasaklayıcı nassın kat'i olmaması durumunda tahrimen mekruh hükmünün verileceğini ve sigara hakkındaki delillerinin de zannî olduğunu belirtmekle birlikte sigara içmenin ve satmanın haram olduğunu ifade etmiştir.²⁴

İbn Abidin, (v.1836/1252) Reddül-Muhtar'ında tütün hakkında genişçe bilgi vermiş, bu konudaki âlimlerin görüşlerini değerlendirmiştir. Mubahlıktan haramlığa kadar görüşler olduğunu, hakkında müstakil eserler yazıldığını, sigara içmenin orucu bozmasında bir şüphe olmadığını ifade etmiştir. Sigaranın sarhoş etmediğini, bazı kimselere zararının olmasının herkese teşmil edilemeyeceğini, mescitte içilmesinin tahrimen mekruh olacağını, haram bir madde ile karıştırıldığında sigaranın da haram olmasında şüphe olmadığını söylemiştir.²⁵

Muhammed b. Cafer el-Kettânî, (v.1926/1345) tütün ile alakalı yazdığı *İ'lânü'l-hücce ve ikâmetü'l-bürhân ala men'i ma amme ve feşâ min isti'mâli üşbetü'd-duhân* isimli eserinde tütünü bütün yönleriyle ele almıştır. On yedi maddede tütünün haramlığını ortaya koymuş, tütüne mubah veya mekruh diyenlerin delillerini zikrederek bu delilleri çürütücü cevaplar vermiş, dört mezhepten tütüne haram diyen birçok âlimi tek tek zikretmiştir.²⁶

Son devir Arap dünyasında genelde sigaraya haram hükmü verdiği görülmektedir. Dünya Müslüman âlimler birliği başkanı Yusuf Karadavî, Ahmed Muhammed Assaf, Seyyid Sabık, Muhammed Kemal Zeyneddin, Suudi Arabistan eski müftüsü Şeyh Abdülaziz b. Bâz, Şeyh Abdurahman es-Sa'dî, Şeyh Muhammed b. Salih b. Useymin, Mustafa Muharrem, Abdullah b. Abdurrahman b. Cebrin, Ahmed b. Muhammed b. Atık bunlardan bazılarıdır.

Ülkemizde de son dönemde görebildiğimiz kadarıyla Hayrettin Karaman, Nihat Dalgın, Faruk Beşer, Süleyman Uludağ, Abdullah Erdoğan, Hasan Burkay, Mehmet Emre sigaraya haram diyenlerden bazılarıdır.

Tütün hakkında görüşü bulunan ilim adamları daha çoktur. Ancak örnek olarak burada birkaç tanesini zikretmek yeterli olacaktır. Görüldüğü gibi tütün ortaya çıktığı yıllarda tartışmalar daha çok herkese zararı olamayacağı, kendisine zararlı olanlara haram olabileceği, israf durumu, nafakayı etkilemesi gibi hususlar üzerinde olmuştur. Günümüzde de bu tartışmalar devam etmektedir. Ancak günümüzde

24 Baysa, Hüseyin, Ömer Müftî Kilîsî'nin Sigaranın Hükmü Hakkındaki Görüşünün Değerlendirilmesi -Risaletü'd-Dühân Bağlamında, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 37-57

25 İbn Abidin, *Reddül-muhtar*, V, 295-297.

26 Bkz. es-Seyyid Muhammed Seyyid Cafer el-İdrîsî el-Hasenî eş-Şehir bi'l-Kettânî, *İ'lânü'l-hücce ve ikâmetü'l-bürhân ala men'i ma amme ve feşâ min isti'mâli üşbetü'd-duhân*, s. 1-275.

sigaranın azının bile her içene, vücudun bütün organlarına zararlı olduğu, zararının bununla sınırlı kalmadığı, içmeyen yakınlarına, çevreye zararı olduğu kesin olarak bilinmektedir. Günümüzde tartışmalar daha çok bu bağımlılığa başlamamak ve başlayanların kurtulması için yapılması gerekenler, tedavi yöntemleri ve sigara yasağının kapsamının genişletilmesi gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Sigara hakkındaki görüşleri şu şekilde hulasa edebiliriz:

1.2.1. Sigaraya Mubahdır Diyenler

Bazı ilim adamları, sigara hakkında açık bir hüküm bulunmadığını, Cenâb-ı Hak tarafından yasaklanmadığını ileri sürerek “*Eşyada asıl olan ibahadır.*” fıkıh kaidesine göre hüküm vermişler; tütün kullanmakta bir mahzur olmadığını ifade etmişlerdir. Bazı ilim erbabının da tütün içmenin yaygınlığını göz önünde bulundurarak, sigara içenlerden zorluğu gidermek, onların çoğunluğunun günahkâr olarak nitelendirilmemesini sağlamak ve fitneye yol açmamak düşüncesiyle mubahlık hükmünü tercih ettikleri anlaşılmaktadır.²⁷

Sigaraya mubah diyenlerin bu ifadesi mutlak değildir. Onlar bu mubahlığı sigaranın zararının olmaması, sarhoş etmemesi gibi şartlara bağlamışlardır. Nitekim sigaraya mubah diyenlerden sayılan İbn Abidin²⁸ zararı olduğu zaman sigaranın tahrimen mekruh olup içmeye devam edenlerin fâsik olacağını söyleyenlerin görüşünü dile getirmektedir. Hatta sigara gibi sonradan ortaya çıkan bidatlere devam eden imama uymanın mekruh olup, sigara içen kimsenin mescide gelmesinin de tahrimen mekruh olacağını söylemektedir. Çünkü soğan, sarımsak yiyenin bile mescide gelmesi mekruh sayılmıştır. Sigara içen kimsenin Kur’ân-ı Kerim okumasının da, Hz. Allah’ın kitabına hürmette kusur olacağından dolayı mekruh olduğunu ifade etmektedir.²⁹

Tütüne mubah diyenlerin bir dayanağı da buldukları zaman diliminde zararlarının bilinmemesi bir yana onu üretilen satanlar tarafından faydasının bulunduğu, bazı hastalıkların tedavisinde kullanılabileceğinin iddia edilmesidir. Tütün üreticilerinin ve satıcılarının bu iddialarının gerçek zannedilmesidir.³⁰ Günümüzde bu iddiaların gerçek dışı olduğu, hatta yanıltıcı reklam amacıyla yapıldığı bilinmektedir.

27 Özen, Şükrü, “Tütün”, md., *DİA*, XXXXII, 5; Assâf, eş-Şeyh Ahmed Muhammed, *el-Helâl’ü ve’l-harâm’ü fi’l-islâm*, Beyrut, 5. Baskı, 1406/1987, s. 292.

28 Özen, Şükrü, “Tütün”, md., *DİA*, XXXXII, 5.

29 İbn Abidin, *Reddül-muhtar*, V, 296, 297.

30 Özen, Şükrü, “Tütün”, md., *DİA*, XXXXII, 5

Tütünün mubah olduğunu savunan eserlerden birisi de M. Sıddık Gümüş tarafından hazırlanan *Tam İlmihal, Seâdet-i Ebediyye* kitabıdır. Bu kitapta tütün ile ilgili mubahlık, mekruhluk ve haramlık konusunda önceki âlimlerden birçok nakil yapılmıştır. Ancak burada da tütünün mubah olması zarar vermemesine, nafakayı etkilememesine ve aşırı olmamasına bağlanmıştır. Tütünün ayet ve hadislerde geçmediği, müctehid imamların tütün ile ilgili icihadlarının olmadığı ifade edilerek, hakkında açık hüküm olmadığı için haram denemeyeceği söylenmektedir. Ancak kendisine zararlı olduğu uzman bir doktor tarafından söylenen kişiye haram olabileceği, bu hükmün genele şamil kılınamayacağı üzerinde durulmaktadır. Hatta tütünün bazı hastalıklara iyi geldiği, milyonlarca insanın onu seve seve, zevkle içtiği, tütünü övüp savunduğu, sigaraya mekruh veya haram diyenlerin taassup içerisinde oldukları, kendi görüşlerini dinin emirleri ve yasakları gibi göstermeye kalkıştıkları iddia edilmektedir. Böylece sigara içmenin kötülenmesine sebep olan şartları taşımayan bir kimsenin az miktarda tütün içmesine haram ve mekruh dememek lazım geldiği söylenmektedir.³¹

Kitabın diğer bir yerinde tekraren tütünün fazlasının zararlı olduğu, fazla tüketilen her şeyin zararlı olabileceği, Amerikalı doktorların 1964 yılında yaptıkları araştırmalarda sigara içerken dumanının içeriye çekmeyenlerin akciğer kanseri olacağına dair bir delilin olmadığına ulaşıldığı, sigarayı çok içenlerde kanserin daha çok görülmesinin sebebinin tütün değil, sigara kâğıdının yanmasından meydana gelen katran olduğu, dolayısıyla tütünü sigara şeklinde değil, tütün yaprağı sarmasında, pipo ve nargile şeklinde içilmesinin bu doktorlar tarafından söylendiği yazılmaktadır.³²

Bu kitabın her ne kadar yeni baskıları olsa da 1967 yılından önce hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu ifadelerin günümüzde geçerli olamayacağı, artık tütünün azının bile birçok zararının olduğu kesin olarak bilinmektedir. İnsanların onu zevkle içmesi iyiliğine değil belki bağımlılık yaptığına işaret olabilir. Kaldı ki zevkle ve severek bir şeyi içmenin onun hükmüyle alakalı bir etkisi olamaz. Alkol ve uyuşturucuyu da insanlar aynı şekilde kullanıyor olabilir. Dolayısıyla ileriki sahifelerde görüleceği üzere 20-30 sene önce sigara ile verdiği hükümleri günümüzde ortaya çıkan korkutucu tabloya göre değiştiren araştırmacılar vardır. Bizim kanaatimiz bu kitabı yazanlar günümüzde olsa bu görüşleri beyan etmeyecekleri yönündedir.

Bu değerlendirmelere baktığımız zaman günümüzde sigaraya mutlak olarak mubah demenin mümkün olmadığını görüyoruz. Çünkü mubah diyenler zararının olmamasını şart koşmuşlardır. Sigaranın zararları ise ortaya çıkmıştır. Böylece eşyada asıl olanın mubahlık olması temiz ve faydalı olan şeylere mahsustur. Zararlı olan şeylerde ise asıl olan haramlıktır. Cana, mala, akla zarar veren şeyler haramdır.³³

31 M. Sıddık Gümüş, *Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye*, Hakikat kitabevi, 83. baskı, İstanbul 2000, s. 629-639.

32 M. Sıddık Gümüş, *Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye*, s. 985-986.

33 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, I-VI, Mirac Yayınları, İstanbul, ts., II, 219.

1.2.2. Sigaraya Mekruhtur Diyenler

Bir kısım ilim adamı ise, tütünü hoş gitmeyen kokusu yönünden ele alıp, sarımsak, soğan gibi kokusu hoş olmayan şeylere benzeterek içilmesini hoş görmemişler, onlar hakkında verilen hükme göre “*tenzihen mekruh*” (helâle yakın mekruh) olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Bazı ilim adamları ise tütünü biraz daha geniş tahlil ederek, çeşitli zararlara yol açmasını dikkate almışlar, “*tahrimen mekruh*” (harama yakın mekruh) olduğu neticesine varmışlardır.³⁴

Sigaranın hükmü ile ilgili olarak “*tahrimen mekruh*” diyenler açık ve yasaklayıcı bir hüküm olmadığı için bu hükmü benimsediklerini söylemişlerdir. “*Tahrimen mekruh*” ise zannî bir delil ile kesin olarak yapılmaması istenen bir şeydir. Aslında bu yasağın haram gibi kesin ve bağlayıcı olarak yapılmaması istenmiştir. Ancak bu talep haber-i vahid gibi sübut bakımından kesin olmayan bir delile dayandığından veya delaletindeki bir kapalılıktan dolayı haramlığı kesin olarak sabit olmamıştır. Bu sebeple Hanefi mezhebinde bu mekruh çeşidine “*ameli haram*” da denilmiştir. Yani bu davranışın yapılması haram hükmündedir. Bunları işlemek, haram bir fiili işlemek gibi günah ve kınanmayı, bunlardan uzak durmak ise övülmeyi ve sevabı gerektirir. Fakat haramdan farklı olarak, bu fiilin hükmünü inkâr eden kişi kâfir sayılmaz.³⁵

Sigara hakkında mekruhluk hükmünü benimseyenlerden önceki dönemlerde yaşayan âlimlerin bu görüşleri mazur görülebilir. Ancak günümüzde bu görüşü mazur görmenin mümkün olamayacağı kanaatini taşımaktayız. Zira hiçbir dönemde olmadığı kadar sigaranın zararları bilinmektedir. Her gün yeni gelişmeler olmaktadır. Bu sebeple önceki âlimler zamanında sigaranın sebep olduğu neticeler bilinmiş olsaydı sigara hakkında vermiş oldukları hükmü değiştireceklerini düşünmekteyiz. Nitekim Hayrettin Karaman 20-30 sene öncesinde sigara hakkında; “Sigara şahsın kendisine veya çevresine bir zarar veriyorsa, israf söz konusu ise ve içen şahıs çoluk çocuğun rızkından kısıp sigara içiyorsa, bu durumlarda sigara içmek haram; bunların söz konusu olmadığı durumlarda ise sigara içmek mekruhtur” derken, bugün ise “sigaraya mubah veya mekruh demenin mümkün olmadığını, birçok yönden haramlığının gerekli olduğunu” söylemektedir.³⁶

Böylece sigaranın hükmünün tahrimen mekruh veya haram olarak ifade edilmesi neticeyi değiştirmez. Her halükarda sigaranın içilmemesi gerekir.

34 Emre, Mehmet, Fetvalar, II, 560.

35 Molla Hüsrev, *Mirâtü'l-usûl fî şerh-i mirkâti'l-vusûl*, Eser Kitabevi, İstanbul, ts., s. 518, 519.

36 Karaman, Hayrettin, Sigara, Faiz vb. <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0111.htm> (Erişim, 08.11.2014); Dalgın, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Etüt Yayınları, Samsun 2010, II, 56

1.2.3. Sigaraya Haramdır Diyenler

Bazı ilim adamları ise tütünün insan sağlığına yaptığı tahribatı, israf olmasını, son zamanlardaki tıp otoritelerinin araştırmalarını da dikkate alarak “*haram*” olduğu neticesine varmışlardır.

Sigara hakkında hüküm yoktur, diyemeyiz. Çünkü her şey hakkında açık hüküm bulunması gerekmez. Kıyas vardır. Nasların delaletiyle ifade ettiği umumi manalar vardır. Tenzihen mekruh diyenlerin görüşleri belki ilk zamanlar sigaranın etkisi ve zararları tam bilinmediğinden dolayı mazur görülebilirdi. Ancak günümüzde bu da mümkün değildir. Geriye haramlık veya en azından tahrimen mekruhluk hükmü kalmaktadır.

Burada sigaranın hükmüyle alakalı usul yönünden delillere biraz temas etmek istiyoruz. Çünkü sigaranın haram olmadığını iddia edenlerin bir kısmı sigara hakkında bir delil, nas olmadığını ileri sürmektedir. Bir şey hakkında hüküm vermek için mutlaka o konuda doğrudan nass bulunması zorunlu değildir. İcma' ve kıyas yoluyla da bir şeyin hükmü belirlenebilir.³⁷ Kitap ve sünnette açık delil olmadığı zaman icmâ' ve kıyasa gidilmektedir. Sigara konusunda bütün mezheplere baktığımız zaman kaynaklarda görüşü bulunan âlimlerin sayısal üstünlükleri bağlamında bir çalışma yapılmamışsa da mevcut bibliyografik listeler ve görüşleri literatüre geçen âlimler dikkate alındığında her mezhepten tütünün haramlığını savunanların çoğunluğu teşkil ettiği söylenebilir.³⁸ Günümüz fıkıhçılarının ekseriyetinin de aynı noktada olduğunu ifade edebiliriz.

Kıyasa gelince: Kıyas; hakkında açık hüküm bulunmayan bir meselenin hükmünü aralarındaki ortak özelliğe veya benzerliğe dayanarak hükmü açıkça belirtilen meseleye göre belirlemektir.³⁹

İslâm dini son dindir, kıyamete kadar başka din gelmeyecektir. Dinin hükümlerinin kıyamete kadar ortaya çıkacak olayların hükümlerini kapsayacak şekilde olması lazımdır. Hâlbuki naslar sınırlıdır. Karşılaşılan olaylar sınırsızdır. Yeni ortaya çıkan olayların hükümlerini elde etme yolu kıyastır. Sigaranın hükmünü de israf, zarar, habislik vb. yönlerden hakkında hüküm bulunan uyuşturucu, sarhoş edici ve zehirli maddelere kıyas etmek durumundayız. Bu kıyas sigaranın haramlığını gerekli kılacaktır.⁴⁰

37 Molla Hüsrev, *Mir'âtü'l-usûl fî şerh-i mirkâti'l-vusûl*, Eser Kitabevi İstanbul, ts., s. 25.

38 Özen, Şükrü, “Tütün”, *DİA*, XXXII, 7.

39 Molla Hüsrev, *Mir'âtü'l-usûl fî şerh-i mirkâti'l-vusûl*, s. 433; Apaydın, Yunus. “Kıyas”, Ankara 2002, *DİA*, XXV, 529.

40 Ahmed b. Muhammed b. Atik, *el-Ahkâmü'l-fıkhiyye el-müteallika bi ahkâmi't-tedhîn*, Dâru'l-meyman lî-neşri ve't-tevzi', el-Cem'iyyetü'l-hayriyye limükâfaheti'd-tedhîn, Riyad 2008, s. 57.

Sigaranın hükmü konusunda fer'î delillere de müracaat edebiliriz. Günümüz İslam araştırmacıları İlk dönemden beri uygulamada kullanılagelen “*istihsân*”, “*sedd-i zeraî*”, “*mürsel maslahat*” gibi yöntemlerle, hakkında açık nas bulunmayan bir konuda söz söyleyebilmektedirler. Sözlükte “güzel saymak, bir şeyi güzel görmek” anlamına gelen “*istihsân*”, fıkıh usulünde, akla gelen ilk çözümü terk ederek haklı bir gerekçeden, daha kuvvetli bir delilden dolayı ilk bakışta gizli kalan başka bir çözüme gitmektir.⁴¹ Sigara hakkında “*Eşyada asıl olan mubahlıktır.*” kaidesine göre akla ilk gelen mubahlık olabilir. Fakat onun zararları, israf olması ve diğer mahzurları düşünüldüğü zaman mubahlık hükmü bırakılıp haramlığa dönülür. “*Sedd-i zeraî*” mefsedete götüren yolların, vasıtaların yasaklanması anlamına gelir. Mefsedet de, haram veya mekruh çerçevesinde kalan şer'an yasaklanmış durumları ifade eder.⁴² Sigara, kendisini içen kimseyi hastalığa ve ölüme götürmektedir. Sedd-i zeraî açısından sigaranın yasaklanması lazım geldiği gibi alınıp satılmasının dahi aynı hükümde olması gerekir. İçilmesinin dışında tıbbî zaruretle tedavi amaçlı kullanılan yönleri varsa onlar ayrı değerlendirilebilir. “*Mürsel maslahat*”, hükmü nasla açıklanmayan, hükmün kendisine bağlanması ve üzerine hüküm bina edilmesi, insanlara bir fayda sağlayan veya onlardan bir zararı gideren maslahatlarıdır.⁴³ Sigaranın içilmesi kişinin, ailenin ve toplumun zararına olduğu gibi, içilmesi de kişinin, ailenin ve toplumun yararınadır.⁴⁴ Öyleyse insanların ve toplumun maslahatı sigaranın yasaklanmasını, içilmemesini gerektirmektedir.

Sigaranın hükmü hakkında “açık bir âyet veya hadis yok, öyleyse haram demez.” diyenlere şöyle cevap verilmektedir: Her konuya doğrudan bir ayet veya hadisle açıklama getirildiği görülmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de zararlı ve pis olan şeylerin haram kılındığının bildirilmesi, pis ve zararlı olan bütün yiyecek ve içecekleri içine alması için yeterli bir delildir. Nitekim bu prensibe göre bütün uyuşturucu maddelerin haram olduğu hakkında, âyet ve hadis bulunmamasına rağmen âlimler icmâ' etmişlerdir.⁴⁵ Sigara da böyledir.

Sigara içmenin hükmü konusundaki yaklaşımlardan “haram olduğu” görüşü ağır basmaktadır. Bu görüşü savunanlar aşağıdaki gerekçelerle konuyu temellendirmektedirler:

41 İbn Melek, Abdüllatif bin Abdülaziz bin Eminüddin (v. 821/1418), *Şerhu'l-Menâr fi'l-usûl-i li'bni Melek*, Sa-lah Bilici Kitabevi, İstanbul 1965, s. 285-286; Şa'ban, Zekiyyüddin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, s. 181.

42 Şa'ban, Zekiyyüddin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, s. 202.

43 Şa'ban, Zekiyyüddin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, s. 170.

44 Ahmed b. Muhammed b. Atık, *el-Ahkâmü'l-fıkhiyye el-müteallika bi ahkâmi't-tedhîn*, s. 58,59.

45 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 219.

1.2.3.1. Sigara, Kendisini İçene Ve Başkalarına Zarardır, Ezadır

Sigara hakkındaki dini hükmün netleşmesi için onun fert, aile, ülke ekonomisine ve çevreye verdiği zararın bilinmesi önem arz etmektedir. Günlük sigara girderi, sigara içen insan nüfusu ve içilen yıllarla çarpıldığında aile ve ülke bütçesinde küçümsenmeyecek bir mali kaynağın duman halinde uçup gittiğini görürüz. Buna sigaranın sebep olduğu hastalıklar ve bu yüzden iş ve gücünden geri kalmanın zararları, tedavi giderleri de eklenince, şaşırtıcı sonuçlarla karşılaşırız.⁴⁶

Sigara ve benzeri maddelerin zararlı olup olmamasını ispat etmek daha çok bu sahadaki uzmanların görevidir. Çünkü bu konuda bilirkişi onlardır. Kur'an-ı Kerim'de: "Eğer bilmiyorsanız bilenlerden sorunuz."⁴⁷ ve "Bunu bir bilene sor."⁴⁸ buyrulmaktadır. Burada uzmanların araştırıp ortaya koydukları sigaranın bazı zararlarını ifade etmeye çalışacağız. Bu araştırmalar neticesinde gün geçtikçe ortaya çıkan zararların çoğaldığı görülmektedir.

Sigara, tütün bitkisinin (Nicotina tabacum) kurutulmuş olan yapraklarından hazırlanır. Tütün; puro, enfiye ve hatta çiğneme ile de kullanıldığı gibi, pipo ile de içilebilmektedir. İster pipo, ister puro, ister düşük nikotinli sigara, isterse ağızlık kullanılarak içilsin zararı yönünden netice değişmez. Ancak şüphesiz ki sigara tarındaki kullanılışı, vücuda en zararlı olan tütün kullanma alışkanlığıdır.⁴⁹

Sigara dumanında 4000 civarında kimyevi madde bulunduğu ifade edilmektedir. Bunların hepsi de zararlı maddelerdir. 50 tanesi doğrudan kansere sebebiyet vermektedir. En zararlıları ise; nikotin, zift (katran), karbon monoksit (CO) ve kanserojen maddelerdir. Bu maddelerden; asitler, alkol, aldehitler, ketonlar, siyanür, karbon monoksit gibi maddeler, doğrudan zehir tesiri gösterirler ve organlarda tahribat yaparlar.⁵⁰ Sigaranın zararı ile ilgili birçok kitap yazılmış, organlara yaptığı tahribat organların çekilen filmlerinde gösterilmiştir. Bu zararlardan bazılarını maddeler halinde ifade etmenin uygun olacağı kanaatindeyiz:

1-Sigara; dudak, yutak ve yemek borusu kanserlerine yol açar. 2-Pankreas, mesane ve rahim kanserleri ile sigara arasında yakın alaka mevcuttur. 3-Sigara iştahı keser. Sindirimi güçleştirir. 4-Gırtlak ve akciğer kanserinin % 90 sebebi sigaradır. 5-Müzmin bronşit ve amfizeme sebep olur. Astımın tedavisini zorlaştırır. 6-Dişleri

46 Karaman, Fikret, İslam Dini Açısından Tütün ve Sigara Üzerine Bir İnceleme, *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt 35, Sayı 3, Temmuz-Ağustos-Eylül 1999, s. 122.

47 Enbiya, 21/7. فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.

48 Furkan, 25/59. فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا

49 Özyazıcı, Alparslan, *Alkollü İçkiler Sigara ve Diğerleri*, DİB., 7. Baskı, Ankara 2005, s. 123; Kuş, Sebahattin, *Tütün Kontrolü ve Ticaret İhtilafı*, s. 20.

50 Özyazıcı, Alparslan, *Alkollü İçkiler Sigara ve Diğerleri*, s. 123.

sarartır, ağız kokusu yapar. Diş çürüklerini artırır. Ölen, çekilen dişleri çoğaltıp diş etleri iltihabına yol açar. 7-Midede gastrit ve ülsera sebebiyet verir. 8-Damar sertliği yapar. Kol ve bacak damarlarında tıkanıklıklara sebep olur. Bu da kangrene dönüşüp el ve ayakların kesilmesiyle neticelenebilir. 9-Kalp hastalıkları ve beyin kanaması sebebi ile meydana gelen ölümlerin üçte biri sigaraya bağlanmaktadır. 10-Hafızayı zayıflatır. Çünkü beyine giden kan, oksijen azalır. 11-Uykusuzluğa sebep olur. Keyif kaçıır. 12-Ciltte kırışıklıklara yol açar. 13-Erkeklerde ve bayanlarda cinsi iktidarsızlığın önemli sebeplerinden birisi sigaradır. 14-Sigara kısırlık sebebidir. Sigara içmenin hamile kalmayı geciktirdiği anlaşılmıştır. 15-Sigara içen annelerin çocuklarının geri zekâlı olma riski içmeyen annelere göre % 75 daha fazla olmaktadır. 16-Bebeğini emziren annelerde nikotin, anne sütüne, dolayısıyla da bebeğe geçer. Hatta bebekte nikotin zehirlenmesine bile sebep olabilir. 17-Sigara içenlerde yaralar geç iyileşir. 18-Sigara izmaritleri yangınlara sebep olmaktadır. 19-Sigara, kendisini içenin yanında bulunanlara da zarar verir. Sigara içmedikleri halde, sigara dumanından zehirlenenlere pasif içiciler denilmektedir. 20-Nikotin tıbbi maksatla kullanılmaz. Siyanürle mukayese edilebilecek seviyede zehirlidir. 100-120 mg (miligram) kadar nikotin, bir anda damara verilecek olsa o kişinin ölümüne sebep olur. İki paket sigarada bu kadar nikotin mevcuttur. 21-Katranı ve nikotini düşük olan sigaralar da zararlıdır. Çünkü bu sigaraları içenler sayı olarak daha fazla içerler. Aynı zamanda sigarada zararlı maddeler sadece zift ve nikotinden ibaret değildir.⁵¹

Sigaranın insanın bütün organlarının sağlığına zararı olduğu ifade edilmektedir. Zarar vermediği, tahrip etmediği bir organ neredeyse yok gibidir.⁵²Son zamanlarda özellikle sigaranın akciğer kanserinin en büyük sebebi olduğu uzmanlarca ifade edilmektedir. Karadâvi haklı olarak sigaranın akciğer kanserinin baş müsebbibi olmasının onun haram olduğunu adeta haykırdığını söylemektedir.⁵³

Sigaranın zararsız olduğunu söylemek artık bugün ilmen ve tibben imkânsızdır. Peygamber (s.a.s.)“*Ne doğrudan ne de zarara karşılık olarak zarar vermek vardır.*”⁵⁴ buyurmuşlardır. Bu hadis-i şerif mecellede “*Zarar ve mukabele bi’z-zarar yoktur.*”⁵⁵ şeklinde kaideleşmiştir. Böylece kişinin kendisine ve başkalarına zarar verme hakkı olmadığı anlaşılmaktadır. Kişi “Bu vücut benimdir dilediğimi yaparım.” diyemez. Çünkü o emanettir. “*Canlarımız, mallarımız ve ırzlarımız size haramdır.*”⁵⁶ Hadis-i şerifi de bu konudaki naslardan birisidir.

51 Özyazıcı, Alparslan, *Alkollü İçkiler Sigara ve Diğerleri*, s. 123-158

52 Arı, Osman, *Sigara ve İnsan*, s. 71.

53 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, Mirac yayınları, İstanbul, ts., II, 219.

54 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 113, V, 326; İmam Mâlik, Muvatta, *Akdiyye*, 31; İbn Mâce, *Ahkâm*, 17.

55 Yıldırım, Mustafa, *Mecellenin Külli Kâideleri*, İzmir 2001, İl-Vak Yayınları, s. 69. لا ضرر ولا ضرار.

56 Buhari, “İlim”, 37; Müslim, “Hacc”, 147; Tirmizi, “Fiten”, 6; Nesâi, “Kada”, 36; İbn Mâce, “Menasik”, 76.

Sigaranın bedene zararı vardır. Sigara gücü düşürür. Yüz rengini sarartır. Şiddetli öksürük getirir. Bu da verem hastalığına sebep olur. Fıkıh âlimleri “Bir anda zarar verenle, zamanla zarar veren arasında haram olmaları bakımından fark yoktur, neticesi aynıdır. Hatta ikincisinin tedavisi daha zor olmaktadır.” demektedirler.⁵⁷

Seyyid Sâbık “Zehirli ve zararlı olan bitkiler haramdır. Sigara da zararları olan bir maddedir, dolayısıyla o da haramdır.” demektedir.⁵⁸

Zamanımızda konunun uzmanları tarafından sigaranın sebep olduğu yeni zararların ortaya konulması, az miktarda olsa bile sigara içilmesinin zararlı olduğunun tespit edilmiş olması, hakkında özel bir nassın bulunmamasına rağmen, sigaranın İslam dininin yasakladığı içecekler arasında görülmesini zorunlu kılacaktır.⁵⁹

Sigara içen kimse başta aile ve çocukları olmak üzere başkalarına da zarar ve eziyet vermektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.), soğan ve sarımsak yiyen bir kimsenin başkalarına eziyet vermesi söz konusu olduğu için mescide gelmesini dahi uygun görmemiştir.⁶⁰ Bu açıdan meseleye bakacak olursak sigara içenin taşımış olduğu kokunun soğan ve sarımsaktan daha ağır olduğunu görürüz. Kaldı ki soğan ve sarımsak bir gıdadır, sigara ise insan vücudunun ihtiyacı olan bir gıda da değildir. Soğan ve sarımsak yiyen kimsenin yanındakileri rahatsız etmemek için mescide, cemaate gelmesi uygun görülüyorsa, sigara içen kimsenin kokusu üzerindeyken mescide gelmesi de elbette uygun görülmeyecektir.

Güzel ve temiz ruhlar güzel kokulardan hoşlanır. Başkalarına eziyet, insanın şahsi hürriyeti sınırları dışında kalır. Yani başkalarının hukukuna tecavüz başladığı yerde, ferdin hürriyeti biter. Aksi halde zulüm devreye girer. Zulme de Hz. Allah'ın rızası yoktur.⁶¹

Abdullah b. Amr (r.a.) Peygamberimizin (s.a.s.) “Müslüman elinden ve dilinden, Müslümanların incinmediği insandır.”⁶² buyurduğunu rivayet etmiştir. Sigara içen kimse, farkında olarak veya olmayarak diğer insanlara eziyet vermekte, onları incitmektedir.

Sigara hakkında mekruhluktan haramlığa giden hükümler verilmiştir. Ancak artık şu husus kesinleşmiştir. İnsanın sağlığına zarar veren sigara kesinlikle haramdır. İnsanın ekonomisine zarar veren sigara kesinlikle haramdır. Doğru hüküm sigaranın zararlı ve haram olduğudur.⁶³

57 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 212.

58 Sâbık, *Es-Seyyid, Fıkhü's-Sünne*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Lübnan, 8. Baskı, Beyrut 1987, III, 236.

59 Dalgın, *Nihat, Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Etüt Yayınları, Samsun 2015, II, 58.

60 Buhari, “Ezan”, 160.

61 Erdoğan, Abdullah, *Helal Kazanç Rehberi*, Katre Yayınları, İstanbul 2009, s. 133.

62 Buhârî, “İman”, 4, 5, “Rikak” 26; Müslim, “İman” 64, 65; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 2; Tirmizî, “Kıyamet” 52, İman 12; Nesâî, “İman” 8, 9, 11. *عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ. "*

63 Assâf, *el-Helâl'ü ve'l-harâm'ü fi'l-İslâm*, s. 293.

Sigarayı kendi isteğiyle içenler olduğu gibi kendi isteği olmadan içenler de vardır. Onlara pasif içiciler denilmektedir. Bu kimseler kendileri içici olmadıkları halde içenlerden etkilenmektedirler. Araştırmalar göstermiştir ki pasif içiciler de tıpkı sigara içenler gibi zarar görmekte, duman altı olarak, içenlerin taşıdığı risk ve hastalıklara maruz kalmaktadırlar. Böylece sigara içen kimsenin sigarasından kendisinden başka birçok kimse zarar ve eziyet görmektedir.⁶⁴

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun sigara ile ilgili yazılı dilekçe ile sorulan bir soruya verdiği cevap şöyledir; “Sigara içmenin gırtlak ve akciğer kanseri başta olmak üzere birçok hastalığa yol açtığı bilinmektedir. Dinimiz, kişinin kendisine ve başkalarına zarar vermesini, ezada bulunmasını ve israfı haram kılmıştır. Bazı İslam bilginleri; içene ve dumanını teneffüs eden herkese zararlı olan sigaranın israf, eza ve fena kokusunu da dikkate alarak haram olduğunu söylemişlerdir. Bazı İslam bilginlerine göre ise hakkında açık ve kesin bir yasaklayıcı hüküm bulunmayan sigara tahrimen (harama yakın) mekruh, diğer ifade ile amelî haramdır.”⁶⁵ Daha önce işaret edildiği üzere Hanefi mezhebinde tahrimen mekruha amelî haram denilmektedir. Bu hüküm o maddenin haram olmasını gerektirmektedir. Ancak açık nas olmaması sebebiyle bu şekilde ifade edilmiş olmaktadır.

Sigaranın hükmüyle alakalı olarak Süleyman Uludağ şunları söylemektedir: “Sigara, nargile ve benzeri şeylerin dini hükmünü zaruriyât açısından değerlendirmek lazımdır. Bu tür şeylerin mala, cana, akla, nesle ve dine zararlı oldukları, İslâmın bu beş şeyi koruma siyasetiyle bağdaşmadıkları açıktır. Bu itibarla bunlara mutlak olarak helal ve mubah deme imkânı yoktur. Ya haram veya tahrimen mekruh olmaları düşünülür. Üzerinde “Sağlığa zararlıdır.” ibaresi yazılı olan bir maddeye helal ve caiz demek mümkün değildir.”⁶⁶

Sigara paketlerinin üzerine baktığımız zaman paketlerin ön ve arka yüzünde sigaranın zarar ve tehlikesini ifade eden bazı spotları görmekteyiz.⁶⁷

İslâm Hukukçularından Nihat Dalgın sigara hakkında değerlendirmelerde bulduktan sonra mütalaalarını şu şekilde ifade etmektedir: “Kanaatimize göre

64 Zeyneddin, Muhammed Kemâl, *el-Muhaddırât beyne'l-vehm-i ve'l-hakika*, Mektebetü'l-Kur'an, Kahire 2001, s. 22.

65 Muzaffer Şahin, (Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı). DİB, Din İşleri Yüksek Kurulu, 17.04.2007 tarih, 0472 sayılı cevabı.

66 Uludağ, Süleyman, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, TDV, Ankara 2005, s. 147.

67 Sigaranın zararını bildiren bazı uyarı yazıları şunlardır: *Sigara içmek sağlığa zararlıdır. *Sigara içmek öldürür. * Sigara içmek size ve çevrenizdekilere ciddi zararlar verir. * Sigara içmek damarları tıkar, kalp krizine ve felçlere neden olur. * Sigara içmek ölümcül akciğer kanserine neden olur. *Sigara içmek spermelere zarar vererek doğurganlığı azaltır. * Sigara içmek kan akışımı yavaşlatır ve cinsel iktidarsızlığa neden olur.* Sigara içmek cildin erken yaşlanmasına neden olur. * Sigara içmek ağrılı ve yavaş bir ölüme neden olabilir.* Sigara içenler genç yaşta ölür. Hamile iken sigara içmek bebeğe zarar verir.* Sigara içmek yüksek derecede bağımlılık yapar, başlamayın.

sigara; insan sağlığı için değişik açılardan ciddi bir şekilde zararlı olması, bazı zararlarının kalıtım yoluyla gelecek nesillere taşınması, ayrıca kendisi için verilen paranın israf kapsamına girmesi gibi değişik nedenlerle dinen haram görülmelidir. Buna göre, insanlar için hiçbir faydası olmayan, aksine birçok zararı olan şeyin satışı anlamına geldiğinden, sigara satışının da caiz olmayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca sigara üretimi yapan fabrikaya tütün satışının da zararlı bir şeyin imaline yardım manası taşınması sebebiyle uygun olmayacağını düşünmekteyiz. Klasik fıkıh kaynaklarımızda yer alan; içki imal edeceği bilinen kimseye üzüm satışını yasaklayan içtihadı anlayış, sigara üreticisi için de düşünülmelidir. Bunların yanında, içki satan marketten alışveriş yapmayarak, içki bulunduran esnafa bireysel tepki gösterilmesi kadar; kendi çıkarı için başkalarının zehirlenmesine göz yuman, sigara satmaya devam ederek insanların zehirlenmesine aracı olan esnaf da tavır ve tepki gösterilmeyi hak etmektedir.”⁶⁸ Bu görüşlere aynen katılmaktayız.

Sigaranın başka ülkelerden ithal edilmiş olması ve bu paraların yurtdışına gitmesi suretiyle ülke ekonomisine zarar vermesi sigaranın zararlarının diğer boyutudur.⁶⁹

Görüldüğü üzere birçok ilim adamı sigaranın ortaya çıkan zararlarından dolayı haram olması gerektiğini, zararının haramlığına götüren en büyük etkenlerden birisi olduğunu söylemektedirler. Bizim de kanaatimiz bu denli zararlı olan sigaranın haram olmasıdır.

1.2.3.2. Sigara “Habâis”Tendir

Sigaranın haramlığına sebep olarak zikredilen diğer bir delil onun habaisten olmasıdır. Hz. Allah habâisi haram kılmıştır.⁷⁰ Habâis, “zararlı, pis, kirli, kötü, değersiz, kerih” şeylere denmektedir. *Tayyibat*’ın zıddıdır.⁷¹ Gerçekten sigaraya baktığımız zaman onun habaislik şartlarını taşıdığını görmekteyiz. Her şeyden önce sigara içildiğinde kötü kokusu ile açık alanda dahi insanları rahatsız etmektedir. Kerih bir maddedir, zararlıdır, kötüdür. Kimse sigaranın “*tayyibat*”tan, iyi, temiz ve helal şeylerden olduğunu söylememektedir. Bu yönüyle sigaranın haramlık tarafı ağır basmaktadır.

Sigarayı habâisten sayarak haram olduğunu söyleyen ilim adamları vardır. Onlardan birisi İsmail Hakkı Bursevî’dir. O Ruhu’l-Beyan isimli tefsirinde Vâkıa suresindeki cehennem ehlinin durumunu anlatan: “İnsanın içine işleyen bir sıcak-

68 Dalgın, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, II, 58, 59.

69 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 223.

70 Arâf, 7/157. *وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ.*

71 Râzi, Muhammed b. Ebi Bekr b. Abdi’l-Kâdir, (v. 660) *Muhtârûs-sihâh*, Dâr’u İhyâi’t-Türâsi’l-Arabi, Beyrut 1999, “hbs” md. s. 110; Karagöz, İsmail, “Habis”, DİB, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 209.

lık ve kaynar su içinde, serinliği ve hoşluğu olmayan kara bir dumanın gölgesinde bulunurlar.”⁷² ayetlerinin tefsirinde amel defterlerini solundan alanların içlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde olacaklarını ve karardıkça karararak bir duman içerisinde bulunacaklarını ifade ettikten sonra ayette geçen “yahmûm” kelimesinin siyah duman manasına geldiğini, bu ayette asrımızda yaygın olan sigara içmekten sakındırmaya işaret olduğunu, çünkü sigara içen kimsenin sigara içtiği zaman o cehennemliklerde olduğu gibi siyah bir duman içinde kaldığını, sigara dumanının içenin etrafında adeta bir gölge gibi toplandığını, sigara içmekte birçok sakıncalar bulunduğunu, selim tabiatlı kimselerin sigarayı habaisten saydığını ve sigaranın haram olduğunu söylemektedir.⁷³

Bu izahlar belki ilk bakışta mübalağalı olarak görülebilir. Burada bir benzetme yapılmıştır. Bu benzetme de zannımızca insanları sigaradan uzaklaştırmaya matuftur. Önemli olan nokta sigaranın habis maddelerden sayılması, habis maddelerin de haram olmasıdır.

Bazı ilim adamları da sigaranın dış sağlığını bozup sararttığı, dişlerin şeklini değiştirdiği, kötü ağız kokusu meydana getirip ağızda iltihaplara sebep olduğu, boğaza zarar verip yaralar çıkardığı, nefesin kötü kokmasına neden olduğu gibi sebeplerden dolayı habâisten sayarak haram olduğunu söylemiştir.⁷⁴ Özellikle sigara içmeyenlerin bu kötü kokudan ne derece rahatsız olduğu izahtan varestedir.

1.2.3.3. Sigara Bir “İsraf” Ve “Tebzir” Dir

Sigaranın haramlığına diğer bir delil de onun israf ve tebzir olmasıdır. *İsraf*; insanın sahip olduğu nimetleri gereksiz ve aşırı tüketmesi, *tebzir* ise; malını saçıp savurması demektir. Sigara parayı boş yere harcamaktır. Helâl olan bir gıda maddesini haddinden fazla yemek veya içmek bile israf sayıldığına göre sigara içmek de *israf* ve *tebzir* sayılır. Kur’ân-ı Kerim’de “Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”⁷⁵ buyrulmaktadır. Resul-i Ekrem de daima mutedil, ölçülü davranmayı emretmiş, malın boşa harcanmasını yasaklamıştır. Sigara için yapılan harcamanın sigara bağımlısı kişinin ihtiyacının karşılanması sayılabileceği görüşü-harcama boşa olmanın ötesinde zararlı da olduğu için- tutarlı değildir. Harcama yapan kişinin zengin olması da bu harcamanın israf olmasını önlemez.⁷⁶

72 Vâkıa, 56/42-44. لَّا بَارِدٌ وَلَا كَرِيمٌ وَظِلٌّ مِّنْ يَّحْمُومٍ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ.

73 Bursevî, İsmail Hakkı, *Ruhu'l- Beyan*, y.y., ts. IX, 328.

74 el-Âlim el-Allame eş-Şeyh Mer’i b. Yusuf el-Kermi el- Makdisi el-Hanbeli, *Tahkiku'l-burhan fi şe'ni'd-duhân ellizi yeşrebühü'n-nâs el-ân*, Dâr'u İbn Hazm, Beyrut 1421/2000, s. 79, 80.

75 Âraf, 7/31. وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ.

76 Bardakoğlu, Ali, *İlmihal, İslâm ve Toplum*, TDV, Ankara 2006, II, 68.

Yusuf Karadâvî, israfın her türlüünün haram olduğunu, az olsun çok olsun, velev ki sivrisineğin kanadı kadar olsun haram kılınan şeylere para harcamanın, zaruri ihtiyacın dışında malı harcamak, saçıp savurmak olduğunu, az da olsa önemsemeyerek malı zayi etmenin israfa dâhil olduğunu söylemektedir.⁷⁷ Gerçekten sigaraya harcanan paralar düşünüldüğü zaman ne büyük meblağların israf edildiği daha iyi anlaşılacaktır. Bu hususa dair birçok izahlar vardır. Burada konuyu uzatmak istemiyoruz. Ancak ülkemizde bir yılda 5,5 milyar paket sigara tüketildiğini söylemek durumun vahametini ortaya koymaktadır

Yine ayetlerde “*Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir.*”⁷⁸ buyrulmaktadır. Sigaranın tebzir, malı saçıp savurmak olduğu realitesi bir vakiadır.

Assâf da, Sigaranın haramlığına sebep olan zararların özellikle iki yönden ele alınması gerektiğini söylemektedir. Bunlardan birincisi kişinin bedenine zarar verip onun sağlığını bozmasıdır. İkincisi malı heder etmesi, boş yere harcamasıdır. Kişi bunların her ikisinden de sorumludur.⁷⁹ Nitekim Allah Rasûlü; “*Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdamaz.*”⁸⁰ buyurmuşlardır. Bu hadis-i şeriften şunları öğrenmekteyiz: 1. Kıyamet gününde hesap haktır. 2. İnsan bu dünyada yaptığı her şeyden hesaba çekilecektir. 3. Hayat insan için bir nimet olup bunun kıymetini bilmesi gerekir. 4. İnsan faydalı ilimler öğrenmeli ve ilmiyle âmil olmalı, ibadet ve itaatlerinde samimi davranmalıdır. 5. Mal ve mülk helal yoldan kazanılmalı ve meşru şekilde harcanmalıdır. 6. Haramlardan sakınmak suretiyle sıhhatimizi korumak görevimizdir.

Hayrettin Karaman da birçok kötülüğe sebep olan bir nesneye bir de para vermek, bunun için harcamada bulunmanın israf, malın boşa (hatta zarara) harcanması olduğunu, bu gerekçeler yan yana geldiğinde sigaranın hükmümün mubah veya mekruh değil haram olacağını ifade etmektedir.⁸¹

Abdullah Erdoğan da sigaranın maddi açıdan vermiş olduğu zararın İslâm’a göre ancak israf içinde değerlendirilebileceğini ve ona da “haram” hükmü verileceğini söylemektedir.⁸²

77 Karadâvî, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 221.

78 İsrâ, 17/26-27. *إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا وَأَوَّابٌ ذَا الْعُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبْدِرُوا*

79 Assâf, *el-Helâl’ü ve’l-harâm’ü fi’l-islâm*, s. 286.

80 Buhari, “Rikak”, 1; Tirmizî, “Kıyamet”, 1.

81 Karaman, Hayrettin, *Memuriyet, oyunlar, sigara, alış-veriş*, <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/helalhar-ram/0203.htm> (Erişim, 08.11.2014)

82 Erdoğan, Abdullah, *Helal Kazanç Rehberi*, Katre Yayınları, İstanbul, Mart 2009, s. 132.

Sigarada aynı zamanda vakit israfı vardır. Bir adet sigarayı içmek için beş dakika harcadığını farz edersek on iki sigara için vakit kaybı bir saat olacaktır. Böylece tütün müptelâsı birisi yirmi dört saatte en az iki saatini, kıymetli vaktini zarardan başka hiçbir faydası olmayan habis tütün ile geçirmiş olacaktır.⁸³

Bu izahlardan anlaşılacağı üzere sigaranın haram olmasının önemli bir sebebi de israf ve tebzir olmasıdır.

1.2.3.4- Sigara “Müftir”Dir

Sigaranın haram olduğunu söyleyenlerden bazıları sigaranın müftir olduğu için haram olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun için de delil olarak Rasûlüllah'ın (s.a.s.) her sarhoş edici ve gevşeticiden nehyettiği hadisini getirmişlerdir.⁸⁴

Ümmü Seleme validemiz Rasûlüllah'ın (s.a.s.) müskir ve müftir her şeyi yasakladığını haber vermektedir.⁸⁵ Bu hadis-i şerifte geçen “*müskir*”; “sarhoşluk veren, şuuru kaplayıp akli gideren şey” anlamına gelmektedir. Bütün alkollü içkiler ve uyuşturucular müskir kavramı içerisine girmektedir.⁸⁶ “*Müftir*”; “İçildiği zaman vücuda hararet veren, uzuvlarda kırıklık, güç azalması, göz kapaklarında mahmurluk ve zayıflama meydana getiren şey” diye tarif edilmektedir.⁸⁷ İbn Hacer bu hadisin sarhoş etmediği halde müftir özelliği olan maddelerin haramlığına delil olduğunu söylemiştir. Sigara böyledir.⁸⁸ Sayılan maddelerin sigarada fazlasıyla mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Sigaranın içeni gevşettiği, hissizleştirdiği, zayıflattığı bir gerçektir. Uzmanlar sigaranın kendisini içen kimsenin güç ve kuvvetini azalttığını, sigaranın vücudun verimliliğini % 20 nispetinde düşürdüğünü söylemektedirler.⁸⁹

Sigaranın bu etkileri özellikle bir müddet içilmeyip sonra içildiği zaman daha çok ortaya çıkmaktadır. Sigara içen kimsede içmediği zaman yoksunluk hissi ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden sigara içenler oruç tutmakta çok zorlanmaktadır. Oruç tutabilenler çoğunlukla orucunu sigara ile açmaya çalışmaktadır. Bu bilgilerden sigaranın haramlığına sebep olan diğer bir hususun müftirlik olduğu ortaya çıkmaktadır.⁹⁰

83 Burkay, Hasan, *Zamanın İptilası Tütün*, Şafak Matbaası, Ankara 1980, s. 67.

84 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 212.

85 Ebu Davud, *Eşribe*, 5, *مُغْتَبِرٌ وَمُسْكِرٌ* عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُغْتَبِرٍ.

86 Râzi, *Muhtârûs-sihâh*, “skr” s. 187; Paçacı, İbrahim, “Müskir”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 503.

87 Assâf, Ahmed Muhammed, *el-Helâl ve'l-harâm fi'l-İslâm*, s. 264.

88 Mustafa Muharrem, *et-Tedhin eserühü fi'l-cismi ve'l-akl ve tariki ibtalihi*, Dâr'ut-tevfik, 4. Baskı, y.y. 1403/1983, s. 96.

89 Özyazıcı, Alparşlan, *Alkollü İçkiler Sigara ve Diğerleri*, s. 127.

90 Abdullah b. Abdurrahman b. Cebrin, *et-Tedhin mâdDETÜHÜ ve hükMÜHÜ fi'l-İslâm*, Dâr'u Tayyibe, 2. Baskı, Riyad 1407/1986, s. 21, 22.

1.2.3.5. Sigara “Münker”Dir

Sigaranın haramlığına delil olarak zikredilen diğer bir husus da onun münker olup engellenmesi gerektiğidir. “Münker”; “çirkin, kötü, yadırganan, Hz. Allah’ın razı olmadığı, kabahat” gibi anlamlara gelmektedir.⁹¹ En hayırlı ümmet olduğu biz-zat Allah Teâlâ tarafından haber verilen biz Müslümanlar marufu emir, münkeri alıkoymak ile yükümlüyüz.⁹² Bugün sigara müptelası olan Müslümanların insanlı-ğa iyi değil tam aksine kötü örnek olduğu bir gerçektir. Bu noktadan İslam ülkeleri-nin durumunun iyi noktada olduğu da söylenemez. Çünkü dünya ülkeleri arasında sigara tüketiminde İslam ülkelerinin birçoğu ön sıralardadır.

Peygamber (s.a.s.) konumuzla alakalı olarak: “Sizden kim bir kötülük (münker) görürse onu eliyle değiştirsin; buna gücü yetmezse diliyle onun kötülüğünü söylesin; buna da gücü yetmezse kalbiyle ona buğzetsin. Bu ise imanın en zayıf derecesidir.”⁹³ buyurmaktadırlar. Bu hadis-i şeriften münkeri önlemek için mücadele etmek gerektiği anlaşılmaktadır. Sigara ile mücadele için meşru ve etkili her türlü metotlar uygulanmalıdır.

1.2.3.6. Sigara Kişinin Kendi Kendisini Tehlikeye Atması, Kendini Öldürmesidir

Sigaranın haramlığına hükmedenlerin bir delili de sigaranın insan hayatını teh-likeye atması, ölüme kadar götürmesidir. En basit ifadeyle sigara paketlerinin üze-rinde “Sigara öldürür.” yazmaktadır. Kur’ân-ı Kerim’de “Kendinizi öldürmeyin...”⁹⁴ “Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın...” buyrulmaktadır.⁹⁵ Bu açıdan baktığımız za-man kişi sigara içip ister kendisini öldürsün yani intihar etsin, ister üretip satıp baş-kalarını öldürsün fark etmez. Hepsi dinimizce en büyük günahlardan sayılmaktadır.

Sigara hakkında Yusuf Karadâvî “Zararlı olan her şeyin yenilmesi ve içilmesi haramdır” diyerek şu izahlarda bulunmuştur;

“İslam dininde kararlaştırılmış bir kaide vardır ki o da, bir Müslümana kendisini yavaş veya süratli bir şekilde ölüme götüren şeyleri yemesi veya içmesinin helal olmamasıdır. Kişinin hastalığa sebebiyet verecek kadar helal olan şeyleri bile çok yemesi caiz değildir. Hz. Allah’ın bütün nimetleri insanda emanettir. Aşırılığa git-mek helal değildir. Sigaranın da zararlı olduğu sabit olmaya devam ettikçe içilmesi

91 Râzî, *Muhtârû’s-sihâh*, “nkr” s. 390; Karaman, Fikret, “Münker”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 497.

92 Âl-i İmran, 3/110. “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allaha iman edersiniz...”

93 Müslim, “İman” 78; Tirmizî, “Fiten” 1; Nesâî, “İman” 17; İbn Mâce, “Fiten” 20.

94 Nisa, 4/29. وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ.

95 Bakara, 2/195. وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ.

haramdır. Şayet sağlıkla ilgili zararları sabit olmasa bile -ki sabittir- malı din ve dünyaya faydası olmayan yerde zayi etmektir. Peygamber (s.a.s) malı zayi etmeyi yasaklamıştır.”⁹⁶

Suudi Arabistan eski müftüsü Şeyh Abdülaziz b. Bâz; “sigara ve kât⁹⁷ gibi birçok zararları bulunduğunu konunun uzmanlarının ifade ettiği maddelerin haramlığı hususunda hiçbir şüphe yoktur. Bütün Müslümanların bunları terk edip sakınmaları gerekir. Bunların alışverişi, ticareti caiz değildir. Kazanılan para haramdır.” demektedir.⁹⁸

Sigara hakkında Suudi Arabistan Adalet Bakanlığında Kadı olarak görev yapan Ahmed b. Muhammed b. Atik, müstakil bir eser yazmıştır. Bu eserinde sigaranın bütün yönlerini ele almıştır. Öncelikle zaruri hususlardan olan dine, cana ve mala zararı olduğunu ifade etmiştir. Müslümanlar arasında yaygın olmasının üzüntü verici olduğunu belirtmiştir. Özellikle sigara illetine müptela olanların sigaranın hakkında açık bir nas olmadığından dolayı haram olmadığını iddia ettiklerini söylemiştir. Sigara ile ilgili ilmi araştırmaların azlığından yakınmıştır. Eserinde sigaranın, insan sağlığına, çevreye olan zararlarını uzunca yazmıştır. Sigaranın ibadetlerle olan alakasını genişçe zikretmiştir. Netice olarak; günümüzde sigaranın birçok zararının ortaya çıktığını, sigaranın mütekavvim bir mal olmadığını, sigarayı telef edenin tazmin etmesi gerektiğini, sigaranın alım-satımının âlimlerin ittifakıyla caiz olmadığını, sigara içenin fâsık olduğunu, fâsığın ezan ve imametin kerahetle caiz olduğunu, sigara içenin kokusu üzerindeyken mescide gelemeyeceğini, sigaradan kazanılan paranın haram olması sebebiyle o paradan zekât verilemeyeceğini, o para ile yapılan haccın sahih olmayacağını, sigaranın nikâhın ayıplarından sayılacağını, sigara içenin nikâhta içmeyene küfüv(denk) olamayacağını, sigara içenin şahitliğinin kabulünün ihtilafı olup evlâ olanın şahitliğinin kabul edilmemesi olduğunu, sigara içilmesine götüren ziraatı, taşınması, dağıtımın yapılması, dükkân kiralınması, satılması gibi hususların da haram olduğunu, sigara içmenin ilim ehlinin râcih kavline göre haram olduğunu söylemektedir.⁹⁹

Sigara hakkında Hayrettin Karaman da haram hükmünü vermekte ve haram oluş gerekçelerini şu şekilde izah etmektedir:

“Sigaranın sağlığa zarar verdiği konusunda artık kimsenin bir şüphesi ve tereddüdü olamaz. Zararın derhal veya zaman içinde gerçekleşmesi, hükmü değiştir-

96 Karadâvi, Yusuf, *el-Helâl'ü ve'l-harâm'ü fi'l-İslam*, s. 78.

97 Kât, sigaraya benzeyen bir bitkidir. Daha çok Yemen taraflarında kullanılmaktadır. Ülkemizde uyuşturucu maddeler kapsamında olup alım-satımı yasaktır. İleriki sahifelerde kât ile ilgili ayrıca bilgi verilecektir.

98 Züveyb, Hamâdi, *Mevâkıfu'l-ulemâ'il-muâsirîn mine'l-muhaddırât ve sılaetühü bi'l-vâkı't-tarihiiyyi*, Uluslararası 2. Helal ve Sağlıklı Gıda Kongresi, Bildiri Kitapçığı, Konya 07-10 Kasım 2013, s. 258.

99 Ahmed b. Muhammed b. Atik, *el-Ahkâmü'l-fikhiyye el-müteallika bi ahkâmi't-tedhîn*, Dârü'l-meyman, Riyad 2008.

mez. Hayatı ve sağlığı korumak, bunun için gerekli tedbirleri almak dinin önemli hedeflerinden biridir. Sigaranın zararı yalnızca içenin sağlığı ile ilgili olsaydı bile onun haram olması için yeterli idi. Hâlbuki sigara içenlerin çevrelerine de önemli ölçüde zararları vardır, devamlı sigara içenin yakınında olanlar da onlara yakın zarar görmektedirler. Sigara içmeyenler, sigara içenlerin yaydıkları duman ve koldan rahatsız olmakta, eziyet çekmektedirler. Bütün bu kötülöklere sebep olan bir nesneye bir de para vermek, bunun için harcamada bulunmak israftır, malın boşa (hatta zarara) harcanmasıdır. İşte bu gerekçeler yan yana geldiğinde bir kimse çıkar da hala ‘Sigara mubahtır veya haram değil, mekruhtur.’ derse yanlış yapmış olur; bunu diyenin sağlam, güvenilir bir dayanağı olamaz. Sigara içmelerinin sıhhatlerine zararlı olacağı, doktor tarafından kendilerine bildirilen kimseler ile çocukların nafakasından keserek sigara içenlere “sigara içmek” haramdır. Bunların dışında kalanlar için de malı boş yere zayi ettikleri, tedricen sıhhatlerini tehlikeye soktukları ve başkalarını da rahatsız ettikleri için haramdır. Sigaranın mubah olduğu hakkında fetva verenler -zamanlarının şartları içinde- sıhate ne ölçüde zarar verdiğini bilmedikleri için böyle yapmış olsalar gerektir.”¹⁰⁰

Abdullah Erdoğan sigara hakkında şöyle demektedir: Tıp açısından mesele, düne nispetle bugün daha çok açıklık kazanmıştır. Gün geçtikçe gelişen ilim ve teknoloji, sigaranın insan vücuduna zarardan başka hiçbir fayda sağlamadığını söylüyor ve yavaş yavaş intihara götürdüğü hükmünü veriyor. Bugün sadece modern tıbbın verileri açısından meseleye bakıldığında, sigaraya rahatlıkla “haram” hükmü verilebilir.¹⁰¹

Mevcut bibliyografik listeler ve görüşleri literatüre geçen âlimler dikkate alındığında her mezhepten tütünün haramlığını savunanların çoğunluğu teşkil ettiği söylenebilir.¹⁰²

1.2.3.7. Sağlığı Korumak Farzdır

Sigara ise sağlığa zararlı bir maddedir. Dünyevi ve uhrevi vazifelerimizi yapmak için sağlıklı olmak gerekir. Sağlığı korumak, onu bozacak hususlardan uzak durmak her Müslümanın görevidir. Peygamberimiz (s.a.s.): “İki nimet vardır ki insanların çoğu bunlar hususunda aldanmıştır, kıymetini takdir edip onları değer-

100 Karaman, Hayrettin, *Memuriyet, oyunlar, sigara, alış-veriş*, <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/helalhararam/0203.htm> (Erişim, 08.11.2014)

101 Erdoğan, Abdullah, *Helal Kazanç Rehberi*, s. 133.

102 Daha geniş bilgi için bkz. es-Seyyid Muhammed Seyyid Cafer el-İdrisi el-Haseni eş-Şehir bi'l-Kettâni, *İ'lânü'l-hüccce ve ikâmetü'l-bürhân ala men'i ma amme ve feşâ min isti'mâli üşbetü'd-duhân*, s. 1-275; Özen, Şükrü, “Tütün” *DİA*, XXXXII, 7.

lendirmekten mahrumdur. Bu iki önemli nimet; sağlık ve boş vakittir.”¹⁰³ Diğer hadislerinde ise “Kuvvetli mü’min Allah katında zayıf mü’minden daha hayırlı (daha üstün) ve daha sevimidir...”¹⁰⁴ buyurmaktadırlar. Sağlığını koruyarak kuvvetli olan bir mü’minin, sağlık kurallarına riayet etmediğinden dolayı güçsüz ve zayıf kalan mü’minden daha hayırlı olduğu anlaşılmaktadır.

İslâm dini beş şeyin korunmasını emretmektedir. Bunlar can, mal, din, akıl ve namustur. Bunların hepsi de birbirine bağlıdır. Din insanların dünya ve ahiret saadeti için gönderilmiştir. Kişi canını, bedenini hastalık ve zararlardan, malını boş yere heder etmekten koruduğu zaman bu durum aklını, dinini ve ırzını korumasına yardımcı olacaktır.¹⁰⁵

Dini hükümlerin maksadı insanlara yarar sağlamak ve onlardan zararı uzaklaştırmaktır. Dini hükümlerin maksatlarından bazıları “zarurî maksatlar” olarak kabul edilmektedir. İslam hukuk usulünde bunlar zaruriyât başlığı altında incelenmektedir. Zaruriyât, fizyolojik ve psikolojik açıdan insan varlığının ve hayatının kaçınılmaz şartı olan hususların yani din, can, akıl, namus ve mal emniyetinin gözetilmesini ifade eder.¹⁰⁶

1.2.3.8. Sigara Çevre Kirliliğine Sebep Olmaktadır

Sigaranın bütün toplumu etkileyen kötülüklerinden birisi de büyük ölçüde çevre kirliliğine sebep olmasıdır. Modern çağın en büyük problemlerinden birisi çevre kirliliğidir. Sigara da kirliliğe sebep olan etkenlerden birisidir. Başta dumanı ve kokusu ile çevreyi kirletmektedir. Sigaranın üretilmesi için yapılan ekim, dikim, hasat, sigara fabrikaları, dağıtım şirketleri, sigara izmaritleri ve diğer hususlar düşünüldüğü zaman sigaranın sebep olduğu çevre kirliliği daha iyi anlaşılacaktır.

Bazı araştırmacılar birçok memlekette sağlığa zararlı diğer otlara karşı sıkı yasal önlemler alındığı halde, organizmamızı sinsi sinsi kemiren tütün üzerinde sosyal, ekonomik ve psikolojik nedenlerle hemen hemen hiç durulmadığını, yeryüzünde yaklaşık 45 milyon hektar verimli tarlada tütün üretimi yapıldığını, onun yerine insan sağlığına yararlı bitkiler yetiştirilmesinin daha iyi olacağını ifade etmektedir.¹⁰⁷

103 Buhari, “Rikak” 1, 60; Tirmizi, “Zühd” 1; İbn Mâce, “Zühd” 15; *Müsned*, 1/344. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ . وَسَلَّمَ : يَعْجَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ : الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

104 Müslim, “Kader” 34; İbn Mâce, *Mukaddimes*, s. 10, “Zühd” 14; Ahmed b. Hanbel, II, 366, 370.

105 Assâf, *el-Helâlü ve'l-harâmü fi'l-islâm*, s. 287.

106 Ayengin, *Tevhit, İslam ve İnsan Hakları* Hukuki Temeller ve Çağdaş Yorumlar, Ravza Yayınları, İstanbul 2007, s. 201, 202.

107 Mimioglu, Mihri, *Sigara ve Sağlığımız, Diyanet Dini, İlmi, Edebi Üç Aylık Dergi*, Ocak, Şubat, Mart 1984, Cilt: XX, Sayı: 1, s. 47.

1.2.3.9. Sigara Nafaka Yükümlülüğünü Etkilemektedir

Sigara tüketimi ile nafaka yükümlülüğü arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu yüzden sigara sakıncalıdır.

Aile reisi erkekler, çocuklarının ve aile fertlerinin; muhtaç yakınlarına bakan erkekler de onların nafakalarını karşılamakla yükümlüdür. Böyle bir malî yükümlülük altında bulunan kimselerin nafaka yükümlülüğünü aksatacak şekilde sigaraya para vermesi de dinî olduğu kadar insanî ve ahlâkî açıdan kabul edilemez bir durumdur.¹⁰⁸

Nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimseler ihtiyaç içinde kıvranıp, yiyecek, içecek ve yakacak ihtiyacını bulamayıp, ilaçsız, gıdasız ve soğukta titreyişken sobada tüttüreceği dumanı ağzındaki sigara ile tüttüren kimsenin irtikâp ettiği bu hal haramdır.¹⁰⁹

Psikolojik olarak sigara bağımlısı olan kimselerin birçoğu ailesinin nafakasını kısıbilmekte zaruri ihtiyaçları bile göz ardı edebilmektedir. Çünkü bağımlılık onun iradesini zayıflatmaktadır. Bu durum ailede mutsuzluğa, huzursuzluğa hatta tartışma ve kavgalara bile sebep olmaktadır. Sigara hakkında bir hükme varmak için bu psikolojik durumu göz önünde bulundurmak gerekmektedir.¹¹⁰

1.2.3.10. Sigara Yüksek Derecede Bağımlılık Yapar

Fıkıhçılardan bazıları sigarayı sarhoşluk verici ve bağımlılık yapıcı olduğunu söyleyerek haram saymışlardır. Buradaki sarhoşluk içki gibi tamamen akli götürmese de akıl üzerinde etkili olmasıdır. Sigarayı ilk içen kimsede bu etki açık bir şekilde görülmektedir. Sigara içen kimse sigara olmadan duramamaktadır. Hatta bazı fıkıhçılar buna binaen “Sigara içen şahsın imameti bile sahih değildir.” demişlerdir.¹¹¹

Sigara genelde diğer bağımlılık yapan maddelere bir basamak olabilmektedir. Nitekim sigara bağımlısı gençlerin büyük çoğunluğunu alkolik olmadıkları halde, alkoliklerin hemen hemen tamamının sigara tiryakisi olduğu belirtilmektedir. Buna göre, madde kullanmaya önce sigara ile başlanmakta, ardından alkol, sonra esrar ya da tiner ve bali gibi diğer ağır maddeler gelmektedir.¹¹²

Uzmanlar sigaranın yüksek oranda nikotin içerdiği için bağımlılık yapma potansiyeline sahip olduğunu söylemektedir. Sigara, nargile, pipo içme veya dumanının solunması zamanla kişide psikolojik ve fiziksel bağımlılık oluşturmaktadır.

108 Bardakoğlu, Ali, İlmihal, *İslam ve Toplum*, TDV, Ankara 2005, II, 68.

109 Emre, Mehmet, *Fetvalar*, II, 564.

110 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 222.

111 Karadâvi, *Çağdaş Meselelere Fetvalar*, II, 213.

112 Başkurt, İrfan, Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (*Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım*), İstanbul Üniversitesi, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8, Yıl: 2003, s. 75.

1.2.3.11. Sigara Ne Besler Ne De Açlıktan Kurtarır

Osmanlı fakihlerinden Âlim Muhammed b. Hamza,¹¹³ sigara ile ilgili risalesinde sigaranın zarar bakımından içkiden de kötü olduğunu, içkiden sirke yapılabildiğini, zaruret durumunda kullanılabilindiğini, sigaranın böyle bir özelliği olmadığını ifade etmektedir. Sigaranın mütekavim bir mal olmadığından dolayı satımının caiz olmadığını, batıl olduğunu, itlaf edildiği zaman tazmininin lazım gelmeyeceğini söylemektedir. Bazı hocaların ceennem ehlinin yiyeceği olan diken gibi maddeyle alakalı olarak ayette “*O ne besler ne de açlıktan kurtarır.*”¹¹⁴ ayetini zikrederek sigaranın hükmünün haram olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca sigara içmenin ateş ehline benzeme arzusu gibi sayılacağını söylemektedir.¹¹⁵

Günümüzde de bazı uzmanlar sigaranın kolay ulaşılabilmesi, inançlı kesimler tarafından içilebilmesi gibi sebeplerden dolayı alkolden daha yaygın olduğunu, alkolden daha fazla insanlara zararının olduğunu belirlemektedirler.

1.3. Elektronik Sigara

Sigara ile ilgili tartışılan bir konu da elektronik sigaradır. Elektronik sigara, diğer adlarıyla e-sigara, yapay sigara, likit sigara tütün mamullerine duyulan bağımlılıktan kurtulmak veya zararlarını azaltmak için kullanılan elektronik cihazdır. En basit tanımıyla cihaz duman yerine buhar oluşturur ve kullanıcı içinde çeşitli maddeler bulunan bu buharı içine çeker.

Elektronik sigaranın ticaretini yapanlar çekici reklamlara yer vererek elektronik sigarayı tavsiye etmekte ve onun asıl sigarayı bırakmayı da sağlayacağını iddia etmektedir. Buna karşı, bu işten menfaati olmayanlar elektronik sigaranın da bazı zararlarının bulunduğunu, bağımlılık yapabileceğini ve asıl sigarayı bırakmayı da zorlaştırdığını ifade etmektedir. Bundan dolayıdır ki, Sağlık Bakanlığı bu sigarayı yasaklamıştır.

Dünya Sağlık Örgütü de (WHO), elektronik sigaraların güvenilir ya da sigara alışkanlığını bırakmaya yardımcı olduğuna dair bir delil bulunmadığını belirtmiştir. İlk olarak Çin’de üretilen, özellikle internet üzerinden satılan bu ürünle ilgili zehirli madde testi ve klinik deneyler yapılmamıştır.

113 Bu fakih Müftizade lakabıyla meşhur olmuştur. Uzun süre Aydın müftülüğü yapmış, müderrislikte bulunmuştur. Birçok risale yazmıştır. Yazdığı risalelerden birisi de “*risale fi bey'id-duhan*” dır; Cici, Recep, *Bir Osmanlı Fakihî, Âlim Muhammed b. Hamza'nın Fıkıh Risaleleri*, Emin Yayınları, Bursa 2006, s. 118-119.

114 Gâşiye, 87/7.

115 Cici, Recep, *Bir Osmanlı Fakihî, Âlim Muhammed b. Hamza'nın Fıkıh Risaleleri*, s. 118-119.

Elektronik sigara, nikotin bağımlılığından kurtulmak için önerilen nikotin sakızı ya da nikotin bantları gibi onaylı bir ürün değildir. Yetkili şahıs ve kurumların verdikleri bu bilgiler karşısında elektronik sigaranın hem kullanılmasının hem de ticaretinin caiz olduğu söylenemez.¹¹⁶

1.4. Ülkemizde Günümüzde Sigara Konusundaki Gelişmeler

Tütün ve tütün mamulleri hakkında ülkemizde 1996 yılında çıkan 4207 numaralı bir kanun vardır. Bu kanuna göre Sağlık, eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerler ile kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaklanmıştır. Bu gibi mahallerde ayrı yerler tahsis edilme şartı getirilmiştir. Tütün ve tütün mamullerinin isim, marka veya alametler kullanılarak her ne suretle olursa olsun reklam ve tanıtımının yapılması veya bunların kullanılmasını teşvik ve özendirici kampanyalar düzenlenmesi yasaklanmıştır. On sekiz yaşından küçüklere tütün ve tütün mamulleri satışı yapılamaz hükmü getirilmiştir. Türkiye’de üretilen veya ithal edilen tütün ve tütün mamulleri paketinin üzerinde açıkça görülebilir ve rahatça okunabilir şekilde, “Yasal uyarı: Sağlığa zararlıdır” ibaresi konulma şartı getirilmiş, bu kanuna uymayanlara para cezaları öngörülmüştür.¹¹⁷

2013 yılında bu kanunda değişikliğe gidilerek yasaklar genişletilmiş, hususi araçların sürücü koltukları ile taksi hizmeti verenler dâhil olmak üzere karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu toplu taşıma araçlarında sigara kullanılması yasaklanmıştır. Ayrıca tütün içermeyen ancak tütün mamulünü taklit eder tarzda kullanılan her türlü nargile ve sigara, tütün ürünü kabul edilir hükmü getirilmiştir.¹¹⁸

Son günlerde sigarada yeni yol haritası çizilip, paketlerin karacak ve markaların gözükmeyecek olmasının yararlı olacağını ümit ediyoruz. Bu yol haritasına göre, dar olan açık alanlarda sigara içilmesinin rahatsız edici ve özendirici olmasını önlemek için alınan kararlar da olumludur. Buna göre bu yasak hastane bahçesi, okul bahçesi, park, kafe, restoranların açık bölümlerini kapsayacak, bu gibi dar ve açık alanlarda sigara içilmeyecektir. Nargile kafeler dâhil, tüm yiyecek içecek hizmeti veren mekânların açık alanlarında, sigara içmek kısmen yasaklanacak, açık alanlardaki masaların sadece 4’te 1’i sigara içenler için ayrılacak. 4’te 3’lük bölümünün sigara içmeyenlere tahsis edilmesi yasal zorunluluk olacaktır. Uymayanlara,

116 Karaman, Hayrettin, *Elektronik Sigara*,

<http://www.hayrettinkaraman.net/makale/0339.htm>(Erişim,08.11.2014)

117 Resmi Gazete: Tarihi: 26/11/1996, Kanun Numarası: 4207,Kabul Tarihi: 7/11/1996, Sayı: 22829

118 Resmi Gazete Tarihi: 11 Haziran 2013 Salı, Sayı: 28674, Bazı Kanunlar İle 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, kanun No. 6487, Kabul Tarihi: 24/5/2013

kapalı alanlardaki sigara içme cezaları uygulanacak, sigara denetimleri kaymakamlıklardan alınarak valiliklere verilecektir.

Sağlık bakanlığının Alo 171 sigara bırakma danışma hattı güzel bir uygulamadır. Konuyla ilgili şu bilgiler verilmektedir; ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı sigarayı bırakmak isteyenlere destek olmak amacıyla 27 Ekim 2010'da kurulmuştur.

Danışma hattına gelen çağrılar, sigara bırakma konusunda eğitim almış operatör aracılığı ile 7/24 saat hizmet verecek şekilde karşılanmaktadır. Gelen çağrıları karşılayan operatörler tarafından danışanlara sigaranın zararları hakkında bilgi aktarılmakta ve sigara kullanım alışkanlıklarını tespit etmeye yönelik bağımlılık değerlendirme ölçeği uygulamaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda bağımlılık düzeylerine göre kişilere ya sigara bırakma planı yapılmakta ya da kişiler sigara bırakma polikliniğine yönlendirilmektedir. Ayrıca, ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı'nı arayarak sigarayı bırakmaya karar vermiş danışanlara, sigara bırakma planı çerçevesinde belli aralıklarla geri dönüş aramaları yapılarak kişinin takibinin yapılması sağlanmaktadır.

Sağlık Bakanlığı ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı operasyonlarının yürütüldüğü Çağrı Merkezi'nde günlük ortalama 1500 vatandaşımıza hizmet sunulmaktadır. 2016 yılı sigarayla mücadele yılı ilan edilmiştir.¹¹⁹

1.5. Sigara/Tütünün Üretimi ve Alım-Satımı

Bu arada tütün bu kadar zararlı olunca onun üretilmesi, alınıp satılmasının da hükmü söz konusu olmaktadır. Tütün bitkisi sigara olarak içimi dışında sağlık sektörü gibi başka alanlarda kullanma imkânı bulunursa bu maksatla ekilip dikilmesinde bir mahzur görülmebilir. Ancak sigara gibi zararlı bir madde olarak içilmesi maksadı ile yetiştirildiğinde, üretilip satıldığında durum farklı olacaktır. Bu konuyla alakalı bazı değerlendirmeleri zikretmek isteriz.

Tütünün alım- satımı konusundaki tartışmalar bir malın alım satımına konu olabilmesi için dinen yararlanılabilen (mütekavvim) bir mal olması şartından kaynaklanmaktadır. Tütün içilmesini haram sayanlar bu şartı dikkate alıp alım-satımının da haram olacağını söylemişlerdir.¹²⁰

Abdullah Erdoğan, sigara içilmesine haram denildiğini, haram bir maddenin ticaretinin yapılmasının da haram olacağını ifade etmektedir.¹²¹

119 Bkz. T.C. Sağlık Bakanlığı, Havanı Korumaya, Dumansız Hava Sahası, <http://www.havanikoru.org.tr/> (Erişim, 01.02.2016)

120 Özen, Şükrü, "Tütün", *DİA*, XXXXII, 7.

121 Erdoğan, Abdullah, *Helal Kazanç Rehberi*, s. 133.

Hayrettin Karamanın görüşü şu şekildedir: “Haram olan bir şeyi, haram kılınan şekilde kullanmak isteyene satmak da câiz değildir. Haram olan içki ve sigara gibi maddeleri satan bir yerden pirinç, şeker gibi helal maddeleri satın alan kişinin yapmış olduğu satın alma akdi sahihtir. Ancak bu kişi haram olan maddeleri satan işyeri sahibine karşı uyarıda bulunma, tavır koyma, ilişkisini kesme gibi vazifelerini ihmal ettiği için geçerli bir mazereti yoksa sorumlu olur.”¹²²

Fıkhi bir hüküm olarak sigara, orucu bozan maddelerdendir.¹²³ DİB Oruç İlmi-halinde “Sigara ve benzeri şeylerin dumanını isteyerek içine çekmek orucu bozar ve hem kaza hem kefaret gerekir.” denmektedir.¹²⁴

Netice olarak tütünün üretimi ve alım-satımı ile ilgili bu değerlendirmelere baktığımız zaman tütünün sigara imali için üretilmesinin doğru olmadığını, sigara vb. ürünleri alıp satmamak gerektiğini, alış-veriş için de bu gibi maddelerin satılmadığı yerlerin tercih edilmesinin daha uygun olacağını söyleyebiliriz.

2. KÂT BİTKİSİNİ KULLANMANIN HÜKMÜ

Hükmü tartışma konusu olan maddelerden birisi de kâttır. Kât sigaraya benzer bir madde olduğu için sigarayla beraber onu da burada değerlendirmeyi uygun bulduk. “Catha Edulis” diye isimlendirilen kât, küçük bir ağaçtır. Bazıları ona “şây-i arab” derler. Yemenliler ise “iksîru’l-hayât” diye isim vermektedirler. Kât deniz seviyesinden yaklaşık 800 metre yükseklerde yetişen yaz kış yeşil duran bir bitkidir. Bir iki metre boyundadır. Bazen altı metreye kadar çıktığı olur.¹²⁵

Kât bitkisi evvela Habeşistan’da (Etiyopya) ortaya çıkmıştır. Oradan miladi 525 tarihinde Yemene girmiştir. Sonra Kenya, Somali, Cibuti ve diğer ülkelere yayılmıştır. Kât Yemenlilerin hayatında önemli rol oynamaktadır.¹²⁶

Kât daha çok Yemen’de keyif maksadıyla kullanılan yeşil yaprakları ağızda çiğnenerek kullanılan bir bitkidir. Diğer bölgelere de yayılmıştır. Daha çok sigaraya benzemektedir. Sigarada olduğu gibi birçok zararları vardır. Müzmin kabızlığa, böbrek hastalığına, basura sebep olmaktadır. Dişleri çürütmekte, mideyi ifsat etmektedir.

Yusuf Karadâvî, kât bitkisini habâisten saymakta, sağlığa olan zararlarından, israfı sebep olduğundan, uyuşturucu ve sarhoşluk özelliği olduğundan dolayı haramlardan

122 Karaman, Hayrettin, *Sigara, Faiz, Vergi İadesi vb.* <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0111.htm>(Erişim,08.11.2014)

123 İbn Abidin, *Reddü’l-muhtar*, V, 295.

124 Altuntaş, Halil; Karagöz, İsmail, *Oruç İlmi-hali*, DİB. Ankara 2008, s. 115.

125 Zeyneddin, *el-Muhaddirât*, s. 95.

126 Zeyneddin, *el-Muhaddirât*, s. 96, 97.

saymaktadır. Kât bitkisi pahalı bir madde olup israf kapsamına girdiğinden dolayı haram görülmüştür. Zaman israfına sebebiyet verdiği için haram görülmüştür. Yemen'in verimli topraklarının % 30'unu kaplamaktadır. Tütün gibi insan sağlığına zararlıdır. İnsanın bedenine, aklına, malına zarar vermesi bakımından haram görülmüştür.¹²⁷

Diğer yönden kât bitkisi yemende meyve, sebze, kahve ve hububat ekimini etkilemektedir. İnsanlar zamanlarını kât çiğnemekle tüketmektedirler. Kât, malın boş hatta zararlı yere harcanmasına sebep olmaktadır. Sağlığı bozmaktadır. Zamanı öldürmektedir. İnsanlar köylerde ve şehirlerde kât meclisleri kurup buralarda toplanmakta, şiirler söylemektedirler. Bunlar namazlarını öğle ile ikindiye kât meclisine oturmadan önce cem'i takdim ile kılmaktadırlar. Akşam ile yatsıya da gecenin ileri saatlerinde diledikleri vakitte cem'i te'hir ile kılmaktadırlar.¹²⁸

Kât bitkisinin birçok zararları vardır. Kalp atışlarını hızlandırır. Tansiyonu yükseltir. Ağız ve midede iltihap yapar. Vücut sıcaklığını artırır. Gözlere zarar verir. Karaciğere zarar verir. Emzikli annelerin sütüne zarar verir. Zararı çocuklara geçer. Merkezî sinir sistemini etkiler. Asabiyet ve gerginlik yapar. Baş dönmesine sebep olur.¹²⁹

Kât bitkisi ülkemizde uyuşturucu kapsamında değerlendirilmekte, uyuşturucuların alımı, satımı ve kullanılması yasak olup cezai müeyyidesi olduğu gibi kât bitkisi de aynı durumda kabul edilmektedir.

Sağlığa bu kadar zararlı olan, israfa sebebiyet veren, akılı uyuşturan, bağımlılık yapan kât bitkisinin kullanılması haram sayılmıştır.

ÖNERİ VE TEKLİFLER:

-Dinî yönden haramlığı artık tartışılmayacak kadar kesin olduğuna göre sigaranın haramlığı vurgulanmalıdır.

-Özellikle çocukların ve gençlerin sigaraya başlamaktan ve alışmaktan korunmaları için gereken her türlü önlem alınmalıdır. Çocuk bulunan evler ve hususi araçlarda sigara içilmesi engellenmelidir.

- Sigaranın zararlarını anlatmak, sigara içenleri vazgeçirmek vb. konularda projeler geliştirmeli, görsel materyaller çoğaltılmalı, afiş ve broşürler hazırlanmalıdır. Dikkat çekici sloganlar hazırlanmalı, yarışmalar düzenlenip ödüller verilmelidir. Sigaranın zararlarını anlatan yayınlar hazırlanmalı, çoğaltılıp dağıtılmalıdır.

127 Bkz. Karadâvi, *Fetâva Muâsıra*, II, 562-566.

128 Zeyneddin, *el-Muhaddrât*, s. 98-104.

129 Zeyneddin, *el-Muhaddrât*, s. 98-106-110.

- Kapalı alanlarda uygulanan sigara yasağına titizlikle uyulmalı, bu konuda taviz verilmemeli, dumansız alanlar daha da genişletilmelidir. Sivil toplum örgütlerinin etkinliği artırılmalıdır.

- Zararlı alışkanlıklarla mücadele için kurulmuş olan Yeşilay'ın çalışmalarının olumlu etkisi vardır. Bizim de katıldığımız Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitimleri (tbm) devam etmektedir. Yeşilay'ın sorumluluk ve görevleri büyüktür. Yeşilay'ın sigara konusundaki bilinçlendirme çalışmaları özellikle çocuklar ve gençler üzerinde yoğunlaşarak devam etmelidir.

- Sigara içenlerde sigaranın zararlarıyla alakalı farkındalık oluşturulmalıdır. Sigaralarda tütünün dışında bağımlılık yapan ve zararlı olan birçok madde ilave edilmektedir. Bu maddelerin katılması engellenmelidir. Sigara içenlerden, ilave sağlık harcamaları sebebiyle vergi alınmalıdır. Sigaradan zarar görenlerin üretici firmalardan davacı olup firmaların yüksek tazminata mahkûm edildiği haberlerini okumaktayız. Zarar görenler dava edip sigaranın üretimini cazip olmaktan çıkarmalıdır.

SONUÇ

Sigara Peygamberimizin (s.a.s) devrinde olmadığı için hakkında açık bir nas bulunmamaktadır. Sigara ortaya çıktığından itibaren hükmü tartışma konusu olmuştur. Sigara ile bütün dünya ülkeleri mücadele etmektedir. Müslüman olmayan ülkelerin mücadelesi daha çok sağlığa zararları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Müslüman ülkelerin sigarayı sağlığa zararının yanında, dini ve manevi yönden ele almaları gerekmektedir. Bu açıdan sigara, tütün, nargile, elektronik sigara, kât ve bunlar gibi aynı maddelerin hükmünü İslam âlimleri değerlendirmeye tabi tutmuşlardır. Mubahlıktan başlayıp harama kadar varan bu değerlendirmelerin ağırlık noktasını haramlık hükmü teşkil etmektedir. Tıbbî gelişmelerde sigaranın zararının büyüklüğü, yüksek derecede bağımlılık yapması haramlık hükmünün verilmesinde etkili olmuştur. Çünkü sigaranın az içilmesinin bile insan sağlığına zararlı olduğu ifade edilmektedir. Zaten öteden beri bütün mezheplerde sigara konusunda görüşü bulunan âlimlerin çoğunluğunun haramlık hükmünü benimsedikleri görülmektedir. Günümüzde İslam âleminde sigaranın haramlığı konusunda âlimlerin görüşlerinin icmâ' noktasına ulaştığı söylenebilir.

Sigara; sağlığa zararlı olup kanser dâhil birçok hastalığa sebebiyet vererek insanı ölüme götürmektedir. Sigara zaruriyât dediğimiz cana, mala, akla, dine ve nesle zarar vermektedir. Senede dünyada altı milyondan fazla, ülkemizde yüz binden fazla insan sigara sebebiyle ölmektedir. Sigaraya harcanan para tamamen israftır. İs-

raf da haramdır. Sigaranın hiçbir faydası yoktur. Gıda değildir. Sigara habâistendir. Sigara müftirdir. Sigara kişinin kendi eli ile kendisini tehlikeye atmasıdır. Sigara çevreye zarar vermektedir. Sigara nafaka yükümlülüğünü olumsuz etkilemektedir.

Bütün bu değerlendirmeler, sigara içmenin haramlığı konusunda kâfi delildir. Sigara içmek haramdır. İçilmesi maksadıyla sigara üretilmesi de caiz değildir. Alışveriş için sigara satmayan yerler tercih edilmelidir. Bütün bu delillere rağmen sigara içen bir müslüman büyük bir vebal altındadır. İçtiği her sigara ile günah işlemektedir. Sigarayı bırakıp tevbe etmesi gerekir.